

PHASELIS

Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi
Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies

Issue IV (2018)

Kotiaion Yazıtları Üzerine Notlar

I- Kotiaion Civarında İmparator Azatlıları ve İmparator Arazileri

Notes on Inscriptions from Kotiaion

I- Imperial Freedmen and Imperial Estates Around Kotiaion

Burak TAKMER

The entire contents of this journal, *Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies*, is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Phaselis* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue III: January-December 2017). At the end of December 2017 the year's issue is completed and Issue IV: January-December 2018 will begin.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

Citation B. Takmer, "Kotiaion Yazıtları Üzerine Notlar I- Kotiaion Civarında İmparator Azatlıları ve İmparator Arazileri". *Phaselis* IV (2018) 423-445. <http://dx.doi.org/10.18367/Pha.18025>

Received Date: 03.12.2018 | Acceptance Date: 26.12.2018
Online Publication Date: 30.12.2018

Editing Phaselis Research Project
www.phaselis.org

Kotiaion Yazıtları Üzerine Notlar I- Kotiaion Civarında İmparator Azatlıları ve İmparator Arazileri

Notes on Inscriptions from Kotiaion I- Imperial Freedmen and Imperial Estates Around Kotiaion

Burak TAKMER*

Öz: Kotiaion kent merkezinden kısa süre önce yayımlanan bir yazıtta Phrygia'nın imparator azatlısı en erken *procurator*'u olarak Ti. Claudius Aniketos'un belgelenmesi hem Asia Eyaleti içinde Phrygia alt idare biriminin (*eparkheia*) en geç Claudius veya Nero zamanında varlığını kanıtlamakta hem de Synnada gibi Kotiaion'un da bu birimin idari merkezlerinden biri olabileceğini düşündürmektedir. Yazarın, makalenin sonunda derlediği Phrygia'nın bilinen tüm azatlı *procurator*'larına (App. 1) ve bunların altında görevli *familia Caesaris* üyelerine (App. 2) dair veriler Phrygia *procurator*'larının bölgedeki imparator mülkü tüm arazilerden ve mermer ocaklarından sorumlu olduklarını göstermektedir. Yazara göre tüm imparator mülklerinin idaresinin bu şekilde tek otorite altında birleştirilmesiyle arazilerden elde edilen tarımsal ürünlerin mermer ocaklarında çalışan işçilerin ihtiyaçları doğrultusunda daha verimli kullanılması amaçlanmıştır. MS II. yüzyılda Aslanapa ve Altıntaş Ovası'nda başta Sestullii gibi İtalik kökenli zengin *negotiator*'lara veya Plancii gibi *senatus* sınıfı mensuplarına ait özel mülklerle birlikte imparator mülklerindeki genişleme Altıntaş Ovası'ndaki mermer ocakları gibi büyük üretim ve tüketim merkezlerinin varlığıyla açıklanabilir. Makale imparator mülklerinin genişletilme yöntemlerinin değerlendirilmesiyle son bulmaktadır.

Anahtar sözcükler: İmparator azatlısı *procurator*'lar; imparator mülkü ocaklar/araziler; *familia Caesaris*; Choria Planciana; Sestullii; Yukarı Tembris Vadisi; Altıntaş Ovası; Dokimeion; Synnada; Prymnessos.

Abstract: The documentation of Ti. Claudius Aniketos as the earliest imperial freedman procurator of Phrygia in an inscription published recently from the city center of Kotiaion proves the existence of Phrygia as an administrative subdistrict (*eparkheia*) of the gubernatorial *provincia* Asia during the reign of Claudius or Nero at the latest. It also suggests that Kotiaion might have been one of the administrative centers of this subdistrict. The records of freedmen procurators of Phrygia (App. 1) and their subalterns, members of *familia Caesaris* (App. 2) compiled at the end of the article, indicate that the procurators of Phrygia were responsible for all the imperial estates and marble quarries in the region. The author considers that by combining the administration of all the imperial estates and quarries under a single authority, the agricultural products of the estates could be used more effectively in line with the needs of the people working in the quarries. The expansion of imperial estates in the plains of Aslanapa and Altıntaş in the 2nd century AD along with the private properties of the rich negotiators such as Sestullii or that of senators such as Plancii can only be explained by the existence of marble quarries in Altıntaş Plain as large production and consumption centers. The article ends with the evaluation of the ways of expansion of the imperial estates.

Keywords: Imperial freedmen procurators; Imperial quarries/estates, *familia Caesaris*, Choria Planciana; Sestullii; Upper Tembris Valley; Altıntaş Plain; Dokimeion; Synnada; Prymnessos.

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya. buraktakmer@akdeniz.edu.tr

Giriş

Roma imparatorlarının finansal güçleri, mutlak otoritelerini koruyabilmenin temel dayanağıydı¹. Servetlerinin ana kaynağı olan ve imparatorluğun muhtelif yerlerine dağılan mülkler aynı zamanda bulundukları bölgenin ekonomik, idari ve sosyal yapısında da belirleyici olmuşlardır. Başka bir ifadeyle imparator mülklerinin² şu veya bu şekilde merkezden idaresi imparatorluğun en ücra köşelerinin dahi Roma'yla karşılıklı etkileşiminde önemli rol oynamışlardır.

Batıda Rhyndakos (Mustafakemalpaşa/Orhaneli Çayı), kuzeyde Yukarı Tembris (Porsuk), güneyde Kaystros (Akar Çay) ve doğuda Yukarı Sangarios (Sakarya) vadileriyle çevrili Phrygia Epiktetos imparator azatlısı *procurator*'lara ve azatlı veya köle *familia Caesaris* üyelerine dair çok sayıda yazıt barındırmaktadır³ (bk. App. 1-2 ve Harita 1). Bunlar bölgede geniş imparator aza-zilerinin ve imparator mülkü mermer ocaklarının varlığını belgelemektedir⁴.

Harita 1. Appendices 1-2 için Harita (Dalla Rosa 2016, 302 fig. 1'den).

Kimi zaman özel bir şekilde 'Phrygia'nın *procurator*'u unvanını⁵ da taşıyan imparator azatlısı

¹ İmparatorların mali güçleri hakkında genel bir değerlendirme için bk. Millar 1977, 133-201.

² İmparator mülkleri için genel olarak bk. Pelham 1890; Schulten 1896; Beaudouin 1899; Hirschfeld 1902; Crawford 1976; Maiuro 2012.

³ Şimdiye kadar 28 imparator azatlısı *procuratores* ile 20 *familia Caesaris* üyesinin belgelendiği yazıtların yerleşimlere göre dağılımı şöyledir: Aizanoi (App. 1. 2, 12, 28); Akmonia (App. 1. 13-14); Appia (App. 2. 2, 14, 20); Dokimeion (App. 1. 18; 2. 4); Euladra (App. 1. 26-27; 2. 13); Eumeneia (App. 1. 15); Kotiaion (App. 1. 1, 3; 2. 18-19); Metropolis (App. 1. 5); Nakoleia (App. 2. 6, 9-11); Prymnessos (App. 1. 7, 23); Stektorion (App. 1. 8); Synnada (App. 1. 6-7, 11, 20-21; 2. 1, 3, 5, 7, 15-17); Trokna(da) (App. 1. 7, 9; 2. 12); Tymion (App. 1. 17). Bölge dışındaki verilerse şöyledir: Hierapolis (App. 1. 16); Laodicea ad Lycum (App. 1. 4); Laodicea Combusta (App. 1. 10); Pergamon (App. 1. 21-22, 24-25); Takina (App. 1. 23); Leptis Magna (App. 1. 2); Roma (App. 1. 5).

⁴ Phrygia'daki imparator mülkleri için bk. Broughton 1934, 220-222, 234-235; Broughton 1938, 648, 653, 659-661. Ayrıca bk. Pelham 1890, 10-12; Anderson 1897, 417-422; Hirschfeld 1902, 301-303; Strubbe 1975, 229-250; Fant 1989, 9-10; MAMA X, xxxiii-xxxv; Mitchell 1993 (I), 158-160, 249 dn. 44; Tabbarnee – Lampe 2008, 68-69; Dalla Rosa 2016, 305-330.

⁵ App. 1. 6: T. Aelius Quintianus (*proc. provinciae Phrygiae*); App. 1. 7: M. Aur. Marcio (*proc. prov. Frygiae*); App. 1. 8: M. Aur. Crescens (ἐπίτροπος Φρυγίας); App. 1. 21: Aur. Aristainetos (ὁ δικαιοτάτος τῆς Φρυγίας ἐπίτροπος); App. 1. 23: Aur. Philokyrios (ὁ τῆς Φρυγίας ἐπίτροπος).

procurator'lar Phrygia'nın, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Asia Eyaleti'nin bir tür alt idari birimi olabileceğini düşündürmektedir⁶. Ofisleri Ephesos'ta⁷ bulunan ve atlı sınıfı (*ordo equester*) mensubu olan Asia Eyaleti *procurator*'larının (*procuratores Asiae*)⁸ aksine, Phrygia *procurator*'ları imparator azatlısı (*liberti Augusti*) olup Synnada ile büyük ihtimalle Kotiaion'da ikamet etmekte⁹ ve eyalet valisine doğrudan rapor vermekteydiler¹⁰. Başka bir ifadeyle Phrygia'nın imparator azatlısı *procurator*'ları, Ephesos'ta ikamet eden atlı sınıfına mensup *procurator*'lara tabi değillerdi.

Asia Eyaleti içinde bu şekilde görece bağımsız idari bir alt birimin oluşturulmasında Phrygia'nın kapsadığı coğrafyanın genişliği, Batı ve Orta Anadolu arasındaki önemli ulaşım noktalarının buradan geçmesi ve en önemlisi Dokimeion ve Altıntaş Ovası'ndaki ocaklardan çıkarılan mermerler gibi bölgenin önemli ticari ürünleri belirleyici olmuş gözükmektedir. Asya'nın geri kalanı için söz konusu olan bir hazinenin yanında, Phrygia için ayrı bir hazineneye ihtiyaç duyulmasının sebebi de burada aranmalıdır. Hierapolis'te (Pamukkale) bulunmuş bir onurlandırma yazıtına göre P. Aelius Zeuksidemos Aristos Zenon, Marcus Aurelius zamanında hem Asia hem de Phrygia'daki hazinenin yasal haklarını korumakla görevlidir: συνήγορος τοῦ ἐν Φρυγίᾳ ταμείου καὶ τοῦ ἐν Ἀσίᾳ¹¹. *Advocatus fisci* makamı imparatorluk genelinde Hadrianus tarafından kurulmuş olmakla birlikte¹², Phrygia için ayrı bir kasanın varlığı ve en azından finansal konularda ayrı bir idari birim oluşturması, M. Tullius Cicero'nun Kilikia valiliği zamanına (MÖ ca. 50) kadar geri gitmektedir. Cicero bu görev için tahsis edilmiş yıllık ödenekten (*ex annuo sumptu qui mihi decretus*) artan 1.000.000 *sestertii*'yi - bu miktarın da kendilerine dağıtılmasını bekleyen askerlerin isteğine karşın - askeri kasaya değil, Phrygia ve Kilikia'daki resmi kasalara yatırmıştır (*ut ego amicior invenirem Phrygum et Cilicum aerariis quam nostro*)¹³. Cicero'nun görev yerinde Kilikia ve Phrygia için olmak üzere iki ayrı resmi kasanın bulunmasının, kendinden önceki iki vali gibi Cicero'nun da asıl görev yeri olan Kilikia eyaletinin yanısıra aslen Asia eyaletinin *conventus* merkezleri olmakla birlikte, o sırada Kilikia valisi olarak onun yetki sahasına dahil edilen Synnada, Apameia, Kibyra ile *conventus* merkezleri arasına daha sonradan dahil edilecek Philomelion ve bağlaışık yerleşimlerini de idare etmesiyle ilişkili olduğu açıktır. Her halükarda Aelius

⁶ Genel olarak bk. Vitale 2012, 68-77; 2015, 33-45.

⁷ Haensch 1997, 319-321.

⁸ Sorumluluk sahaları Phrygia'yı da kapsayan atlı sınıfı *procurator*'ları için bk. P. Aelius Zeuksidemos Aristos Zenon (*advocatus fisci*): IGR IV 819; PIR² A 281; Pflaum 1960 no. 205; Ti. Claudius Serenus (*proc. rationis privatae provinciae Asiae et Phrygiae et Cariae*): IEphesos 647; PIR² C 1017; Pflaum 1960 no. 283; Ulpianus Lycinus ve kızı Ulpia Saturnina'dan doğma torunu Iulius Lycinus (σύνδικος ἱερωτάτου ταμείου / *advocatus fisci*): MAMA VI 373; PIR² I 392; Kantor 2013, 150 no. 9; Vitale 2015, 37 dn. 19; Q. Cosconius Fronto (*proc. ad vectig. XX her. per Pamphyliam, Asiam, Lyciam, Phrygiam, Galatiam, Insulas Cycladas; proc. ad vectig. XX per Pontum, Bithyniam, Pontum Mediterraneum, Paphlagoniam*): CIL X 7583-7584; PIR² C 1525; Pflaum 1960 no. 264; C. Titius Similis (*praeposito vexillationum expeditionis per Asiam Lyciam Pamphyliam et Phrygiam*): CIL II 484; PIR² T 272; Pflaum 1960, no. 330.

⁹ Synnada için bk. aş. dn. 16; Kotiaion için bk. aş. s. 431. MS III. yüzyılda oluşturulan *regio Ipsina et Moeteana*'nın idari merkezi ise Prymnessos'tu, bk. aş. s. 429.

¹⁰ Aizanoi yurttaşları arasında kentteki Zeus tapınağının kutsal alanının sınırları hususunda uzun süredir çözümsüz kalan anlaşmazlığın çözümü için MS 125/126 yılında Asia *proconsul*'u olan T. Avidius Quietus (PIR² A 1409) kutsal alanın sınırlarının yeniden ölçtürülmesi görevini azatlı *procurator* Hesperus'a (App. 1. 2; PIR² H 165) vermiştir: CIL 3, 355 = OGIS 502 = IGR IV 571 str. C8: *mi Hesper carissime, explores. Hesperus da incelemelerinin sonuç raporunu doğrudan valiye iletmiştir*, str. D6-10: *Ob hoc cum mihi iniun|xisses ut tibi renuntiarem quae | mensura esset clerorum circa re|gionem Aezaniticam misi in rem | praesentem*.

¹¹ Judeich 1898, no. 31 = IGR IV 819; krş. yk. dn. 8.

¹² Hist. Aug. Hadrian. XX. 6: (Hadrianus) *fisci advocatum primus instituit*.

¹³ Cic. Att. VII. 1, 6.

Zeusidemos'un hem Asia'nın Ephesos'taki eyalet kasasının hem de özel olarak Phrygia'ya ait resmi kasanın yasal savunucusu (συνήγορος/σύνδικος τοῦ ταμείου - *advocatus fisci*) olması¹⁴, Phrygia'nın en geç MS II. yüzyılda ve en azından finansal konularda Asia eyaletinin bir alt idari birimi olarak kendi azatlı *procurator*'ları tarafından idare edildiğini belgelemektedir¹⁵.

Phrygia *procurator*'larının idari merkezlerinden birinin Synnada olduğu hususunda şüphe yoktur¹⁶. Bununla birlikte 2. bölümde değerlendirilecek olan ve kısmen yeni belgelerden oluşan veriler Kotiaion'un da ikinci bir idari merkez olabileceğini düşündürmektedir. Bölgedeki mermer ocaklarının da dahil olduğu imparator mülklerini bu merkezlerden idare eden Phrygia *procurator*'ları imparator arazileriyle ilgili çıkan anlaşmazlıkların¹⁷ veya kırsal topluluklar arasındaki sınır meselelerinin çözümü¹⁸ gibi yargısal yetkilerin¹⁹ yanında başta Dokimeion ve Altıntaş Ovası'ndaki ocaklardan elde edilen mermerler olmak üzere bölgenin önemli ürünlerinin ihracı²⁰

¹⁴ Synnada'da Ulpia Saturnina için alınan onurlandırma kararına (MAMA VI 373; krş. yk. dn. 8) göre bu hanımefendinin babası Ulpius Lycinus ile oğlu Iulius Lycinus σύνδικοι ταμείου olarak yazıtın buluntu yeri dikkate alındığında büyük ihtimalle Phrygia'daki resmi kasanın yasal haklarını savunmuş olmalıdırlar.

¹⁵ Ayrıca bk. Vitale 2015, 38.

¹⁶ Kent teritoryumunda imparator arazilerinde görevli azatlı muhasebeci ve yazmanlara ait çok sayıda yazıt ele geçmiştir: bk. aş. App. 2. Dokimeion mermerinin Roma'da Synnada mermeri (λίθος Συννάδικος) olarak bilindiğini söyleyen Strabon, Synnada ile Dokimeion mermer ocakları arasındaki idari bağlantıyı doğrulamaktadır: Strab. XII. 8, 4: καὶ τὸ λατόμιον Συννάδικου λίθου (οὕτω μὲν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, οἱ δ' ἐπιχώριοι Δοκιμίτην καὶ Δοκιμαῖον).

¹⁷ Synnada'da bulunan iki ayrı yazıtta Aur. Aristainetos (App. 1. 21; MAMA IV 63) ve Aur. Elpidophoros (App. 1. 20; AE 2006, 1430) için kullanılan ὁ δικαιοτάτος ἐπίτροπος unvanı, Phrygia'nın azatlı *procurator*'larının adli yetkilerine dair önemli bir veridir. Kaldı ki Aurelius Philokyrios (App. 1. 23) MS 213 yılında imparator mülkünün sınırları içinde kalan Takina sakinlerinin bölgedeki askerlerin yasadışı haraçlarına dair şikayetlerini τῆς Φρυγίας ἐπίτροπος sıfatıyla adli yetkileri dahilinde çözüme bağlamıştır (SEG XXXVII 1186). Aur. Philokyrios aynı yıl bu sefer Prymnsessos yakınlarındaki bir başka imparator mülkünde kalan Antimakheia ve Anossa yerleşimleri arasında yol yapımı angaryası (ἀγγαρεία) hakkında çıkan anlaşmazlığı bölgenin sonraki *procurator*'ları Aur. Threptos (App. 1. 26) ve Novellius'un (App. 1. 27) dahilyle çözüme bağlamıştır (SEG XIII 625). MS 205/208 yılında ise Septimius Severus ve Caracalla'nın yazıtta adı belirtilmeyen *procurator*'u (*procurator noster*, App. 1. 17) Tymion'da (Uşak yakınlarında) yine yasa dışı harçlar (*inlicitae exactiones*) meselesiyle uğraşmak zorunda kalmıştır (Hauken *et al.* 2003 = AE 2003, 1690).

¹⁸ Kotiaion teritoryumunda bulunan ve Latince kalame alınan iki sınır yazıtına göre (MAMA X 255, 259) imparator azatlısı September (App. 1. 3) Hadrianus Dönemi'nde bölgedeki imparator arazisinin sınırlarının belirlenmesinde görev almıştır. Benzer bir şekilde Irenaios (App. 1. 5) da Metropolis (Tatarlı) yakınlarında Sibindos ve Euphorbion yerleşimleri arasındaki sınırın tespitini yapmıştır (CIL III 12237). Aizanoi yurttaşları arasında kentteki Zeus tapınağının kutsal alanının sınırları hususunda uzun süredir çözümsüz kalan anlaşmazlık MS 125/126 yılında Asia *proconsul*'u olan T. Avidius Quietus'un (PIR² A 1409) görevlendirmesiyle azatlı *procurator* Hesperus (App. 1. 2; PIR² H 165) denetiminde kutsal alanın sınırlarının yeniden ölçtürülmesi suretiyle çözüme kavuşturulmuştur (CIL III 355 = OGIS 502 = IGR IV 571).

¹⁹ Claudius *patrimonium procurator*'ları için yargı yetkisi getirmiş (Tac. *ann.* 12,60) olsa da bunlar ceza davalarıyla hukuk davalarının büyük bir kısmını göremiyorlar; bu davalar daha ziyade eyalet valisinin yetkisinde bulunuyordu: krş. Brunt 1990, 177. Bununla birlikte Ulpianus'un özel olarak belirttiği gibi *fiscus*'u ilgilendiren davalar fiili olarak *procurator*'un yetki sahasına devredilmektedir: Dig. I. 16, 9 pr.: *Sane si fiscalis pecuniaria causa sit, quae ad procuratorem principis respicit, melius fecerit, si abstineat.*

²⁰ Leptis Magna'daki Hadrianus hamamlarının yazıtlı blokları ve Roma'da bulunan başka bloklar üzerinde Dokimeion mermer ocaklarından çıkarılan ilgili blokların o sırada Phrygia'daki imparator mülklerinin idaresinden sorumlu azatlı *procurator*'un denetiminde üretilip nakledildiğini belirten blok etiketleri bulunmaktadır. Buna göre Leptis Magna'daki Hadrianus hamamlarında kullanılan Dokimeion üretimi bloklar Hesperus'un (App. 1. 2) denetiminde (IRT 794d: *sub cura Hesperii*); Roma'da bulunan bloklar üzerindeki etiketler ise bunların Irenaios'un (App. 1. 5) denetiminde üretildiklerini belirtmektedir (ILS 8716a-b: *sub cura Irenaei Aug. lib. proc.*).

gibi ekonomik ve ticari alanda da yetkilere sahipti.²¹ Dolayısıyla Phrygia *procurator*'larının adli ve mali yetkileri göz önüne alındığında, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Phrygia Asia Eyaleti'nin imparator azatlısı *procurator*'ların yetkisinde bir alt idari birimi olmuş gözükmektedir.²²

Phrygia *procurator*'ları başlangıçta Dokimeion'daki mermer ocaklarından sorumlu olmalıdırlar. Bu ocakların imparator mülküne ne zaman dönüştükleri yönünde yeterince veri yoktur. Bununla birlikte Augustus Dönemi yazarı Strabon daha önceleri küçük ebatlı taşların çıkarıldığını (κατ' ἀρχὰς μὲν μικροῦς βώλους ἐκδιδόντος τοῦ μετάλλου) söylediği Dokimeion ocaklarında Augustus'un Roma'daki iddialı imar projeleri (διὰ δὲ τὴν νυνὶ πολυτέλειαν τῶν Ῥωμαίων κίονες) için çok büyük monolit blokların çıkarılarak bu büyüklükte yüklerin denize kadar nakliyatı zor olmakla birlikte Roma'ya gönderildiğini (ἐξαίρουνται μονόλιθοι μεγάλοι ... καίτερ πολλῆς οὐσῆς τῆς ἐπὶ θάλατταν ἀγωγῆς τῶν τηλικούτων φορτίων ὅμως καὶ κίονες καὶ πλάκες εἰς Ῥώμην κομίζονται) aktarır.²³ Plinius Maior ise restorasyonu MÖ 13 yılında başlayan Aemilius Paulus Basilikası'nın sütunlarının takdire şayan Phrygia mermerinden üretildiğini not eder.²⁴ Dolayısıyla Augustus'un Dokimeion mermer ocaklarını veya bunların bir kısmını şu veya bu yolla edindiği²⁵ ve buradan çıkarılan mermerleri Roma'daki kapsamlı imar projeleri için kullandığı söylenebilir.²⁶ Her ne kadar Phrygia'da belgelenen en erken azatlı *procurator* Claudius veya Nero'nun azatlısı Ti. Claudius Aniketos (App. 1. 1) olsa da Dokimeion ocakları henüz Augustus zamanı gibi erken bir evrede imparator mülkü (*patrimonium Caesaris*) olmuş gözükmektedir.

Phrygia *procurator*'larının yetkileri MS II. yüzyılın ortalarından itibaren genişlemiş gözükmektedir. *Procuratores provinciae Phrygiae* unvanını taşıyan azatlı *procurator*'lar hem bunların idari merkezi Synnada'da (App. 1. 6,21) hem de Trokna (App. 1. 7) ve Takina (App. 1. 23) gibi Dokimeion mermer ocaklarından bir hayli uzak yerleşimlerde de belgelenmişlerdir. Hesperus (App. 1. 2; *PIR*² H 165) hem Aizanoi'daki Zeus tapınağının sınırlarının yeniden ölçtürülmesiyle görevlendirilmiş (*CIL* III 355) hem de Leptis Magna'daki Hadrianus hamamlarında kullanılan bloklar üzerindeki mermer etiketlerinin işaret ettikleri gibi Dokimeion ocaklarında üretilen bu mermerlerin üretim ve nakliye sürecinden sorumlu olmuştur (*IRT* 794d). Benzer bir şekilde Irenaios (App. 1. 5) da hem Metropolis (Tatarlı) yakınlarında konumlu Sibindos ve Euphorbion yerleşimleri arasındaki sınırın tespitini yapmış (*CIL* III 12237) hem de Roma'da bulunan bloklar üzerindeki etiketlerde bunların üretim ve nakliyesinden sorumlu yetkili olarak kaydedilmiştir (*ILS* 8716a-b). Dolayısıyla Phrygia *procurator*'larının bölgedeki imparator mülkü tüm arazilerden ve mermer ocaklarından sorumlu oldukları açıktır. İmparator mülklü mermer ocakları ile arazilerin idaresinin tek otorite altında birleştirilmesindeki amaçlardan biri imparator mülkü arazilerden elde edilen tarımsal ürünlerin yine imparator mülkiyetindeki mermer ocaklarında çalışan işçilerin ihtiyaçları doğrultusunda daha verimli kullanılmasını sağlamak olmalıdır.²⁷

²¹ *Procurator*'ların görevleri için ayrıca bk. Schulten 1896, 66-67; Boulvert 1970, 416-441; Brunt 1990, 163-187; Kehoe 2007, 81.

²² Vitale 2015, 33-45; krş. Türktüzün – Ünan 2017, 37 dn. 9.

²³ Strab. XII. 8, 14.

²⁴ Plin. *nat. hist.* XXXVI. 102: *non inter magnifica basilicam Pauli columnis e Phrygibus mirabilem.*

²⁵ Ocatavianus-Augustus'un benzer şekilde Q. Hortensius'un Palatinus tepesindeki malikanesini ve kendi *forum*'unun inşası için başka mülkleri satın aldığı bilinmektedir: Suet. *Aug.* 72; *res gest.* D. *Aug.* XXI. 1). Augustus ayrıca MÖ 36 yılında veteran askerlere dağıtmak üzere, parasını kendi cebinden ödeyerek Italia'daki kentlerden araziler satın almıştır: Cass. Dio XLIX. 14, 5.

²⁶ Phrygia mermerinin (*pavonazzetto* türü mermer) her daim imparator tekelinde olduğu ve MS II. yüzyıla kadar Roma dışında son derece nadir kullanıldığına dair bk. Dalla Rosa 2016, 318 dn. 57.

²⁷ Dalla Rosa 2016, 325.

1. Phrygia'da İmparator Mülkleri

Birçok imparator mülkünün bulunduğu Phrygia'nın, azatlı *procurator* denetimine en erken Hadrianus veya M. Aurelius zamanında verildiği yönünde bir *communis opinio* bulunmaktadır²⁸. Bununla birlikte henüz MS 79 yılında T. Flavius Helios'un (App. 2.2) εἰρηνοφύλαξ τῆς ἐπαρχείας olarak Appia'da görevli olması²⁹; *eparkheia Phrygia* idari alt biriminin halihazırda varlığını, dolayısıyla yukarıdaki yaygın görüşün yanlışlığını belgelemektedir³⁰. Kütahya Müzesi tarafından Servi Mahallesi kazılarında şimdiye kadar bilinen en erken azatlı Phrygia *procurator*'u olan Ti. Claudius Aniketos (App. 1.1) ile eşi Claudia Urbana'nın mezar yazıtının³¹ gün yüzüne çıkarılması, Phrygia alt idare biriminin en geç Claudius veya Nero zamanında varlığı yönünde güçlü bir kanıt sunmaktadır. Azatlı *procurator*'lara dair bundan sonraki veriler ise MS II. ve III. yüzyıllara aittir (bk. App. 1). Buna karşın azatlı *procurator*'ların altında görev yapan *familia Caesaris* üyeleri arasında MS I. yüzyıla tarihlenen beş görevli bilinmektedir. Synnada'da Nero'nun *tabularius*'u olarak görevli Hyakinthos (App. 2. 1) bunlardan en erkene tarihlenenidir. *Familia Caesaris* üyesi diğer dört görevli ise Flavius'lar zamanına aittir (App. 2. 2-5: T. Flavius Helios, Ti. Claudius Onesimos, Saturninus ve [...]us Priamos). Appia teritoryumunun güney ucundaki Eyidemi'r'de bulunan ve Vespasianus'un azatlısı T. Flavius Helios (App. 2. 2) ile eşi Sextilia Hedone'nin Zeus Bennios için MS 79 yılına tarihli adaklarını içeren yazıtlar, Flavius Helios'un Phrygia alt idari biriminde güvenlik görevi ifa ettiğini (εἰρηνοφύλαξ τῆς ἐπαρχείας) kaydetmektedir. Sadece bu yazıtlarda belgelenen makam, bölge sakinleri arasında huzursuzluk yaşanmasına yol açabilecek kararnamelerde imparator ve merkezi yönetim adına düzeni ve hukuku tesis etmekle yükümlü olmalıdır.³² Atalarının yakın civarda bulunan Agrostea³³ köyü kökenli olmaları, Flavius Helios'un güvenlik görevini kendi memleketinde icra ettiğini göstermektedir. İmparatorların bu sırada Appia civarı ve Yukarı Tembris Vadisi'nde arazi edinmeleri olası gözükse de onların asıl ilgileri Altıntaş ilçesi sınırlarına yayılan mermer ocakları üzerinde yoğunlaşmış olmalıdır. Altıntaş, Alibeyköy, Kurtköy ve Çakırsaz köylerinde terk edilmiş bloklar üzerine kazınan ve MS 92 ile 156 yılları arasına tarihlenen mermer ocağı etiketleri³⁴, bir yandan ocakların yayılım alanını, öte

²⁸ Hadrianus zamanı için bk. Boulvert 1970, 294 dn. 209; Hirt 2010, 114; M. Aurelius zamanı için bk. Bowersock 1995, 85-98; Potter 1998, 270-274; Kantor 2013, 144.

²⁹ Drew Bear – Naour 1990, 1967-1981 no. 15-16.

³⁰ Mitchell 1999, 29 dn. 51; krş. Vitale 2012, 74-77; 2015, 35.

³¹ Türktüzün – Ünan 2017, 36-37 no. 1.

³² Kearsley 2016, 526.

³³ Appia teritoryumunun kalan Agrostea kırsal yerleşimi, Eyidemi'r'in güneydoğusunda yer alan Kırkpınar mevkiine yerleştirilebilir: Drew-Bear – Naour 1990, 1979-1980; MAMA X, xlii.

³⁴ **Altıntaş:** MAMA X 72 = Christol – Drew-Bear 1986, 75-80 = Hirt 2010, App. 440 (MS 109?); MAMA X 71 = Drew-Bear – Eck 1976, 315 = Waelkens 1985, 643 = Hirt 2010, App. 444 (MS 116?); ayrıca bk. Buckler *et al.* 1928, no. 233.

Alibeyköy: Drew-Bear – Eck 1976, no. 16 = Fant 1989, no. 642 = Hirt 2010, App. 439 (MS 92?); Drew-Bear – Eck 1976, no. 17 = Fant 1989, no. 652 = Hirt 2010, App. 445 (MS 116); Drew-Bear – Eck 1976, no. 18 = Fant 1989, no. 662 = Hirt 2010, App. 446 (MS 116?); MAMA X 94 = Drew-Bear – Eck 1976, 315-316 = Hirt 2010, App. 453; Drew-Bear – Eck 1976, no. 19 = Fant 1989, no. 672 = Hirt 2010, App. 454; Drew-Bear – Eck 1976, no. 20 = Fant 1989, no. 682 = Hirt 2010, App. 455; ayrıca bk. Röder 1971, 312.

Kurtköy: MAMA X 122 = Hirt 2010, App. 438 (MS 92); MAMA X 123 = Hirt 2010, App. 447; MAMA X 124 = Hirt 2010, App. 441 (MS 116-156); MAMA X 125 = Hirt 2010, App. 442 (MS 114-116); MAMA X 126 = Hirt 2010, App. 448; MAMA X 127 = Hirt 2010, App. 449; MAMA X 128 = Hirt 2010, App. 450; MAMA X 129 = Hirt 2010, App. 451; MAMA X 130 = Hirt 2010, App. 452.

Çakırsaz: Drew-Bear – Eck 1976, no. 25; Fant 1989, no. 732 = Hirt 2010, App. 443 (MS 116); Drew-Bear – Eck 1976, no. 21; Fant 1989, no. 692 = Hirt 2010, App. 456; Drew-Bear – Eck 1976, no. 22; Fant 1989, no.

yandan da bunların imparator adına Dokimeion'da faaliyet gösteren müessesenin bir tür bayisi olarak hizmet gördüklerini belgelemektedirler³⁵. Dolayısıyla mermer ocağı etiketleri üzerindeki en erken veri MS 92 yılına ait olsa da Yukarı Tembris Vadisi'ndeki ocaklar tıpkı Dokimeion'daki ocaklar için söz konusu olduğu gibi henüz Augustus zamanında imparator mülkiyetine geçmiş olmalıdır³⁶. Dokimeion ve Yukarı Tembris Vadisi'ndeki ocaklardan çıkarılan mermer → Synnada Apameia → Laodiceia ad Lycum → Tralleis → Miletos veya Ephesos güzergahı üzerinden ihraç edilmekteydi³⁷.

İmparator kölesi Proculus'un (App. 2. 14) Karaağaç³⁸; *dispensator Augusti*³⁹ görevini yürüten Dionysios'un (App. 2. 14) ise Yapılcan⁴⁰ civarındaki imparator arazilerinde *familia Caesaris* üyesi olarak hizmet gördüklerini belgeleyen yazıtlar Altıntaş Ovası'ndaki imparator mülklerinin MS II. yüzyılda mermer ocaklarının yanında tarım arazileriyle de genişlediklerini göstermektedir. Yapılcan'da bulunan bir başka yazıtta ise kendilerini Soa⁴¹ ve Moitea⁴² arasındaki imparator arazilerindeki kolonistler ve çiftçiler (str. 7-8: τῶν Ἀραγοῦηνῶν παροίκων κὲ γεωργῶν τῶν ὑμετέρων [τοῦ ἐν τῇ Ἀππι] ἀντὶ δῆμου κοινοῦ) Moiteanῶν Σοηνῶν τῶν κατὰ Φρυγίαν τόπων) olarak tanımlayan Aragua⁴³ köyü sakinleri, MS 244-247 yılları arasında bu arazilerde yetkili imparator azatlılarının (οἱ Καίσαριανοί) ve bölgeden geçen askeri birliklerin yasa dışı talepleri aleyhine Philippus Araps ve oğluna bir dilekçeyle şikayette bulunmuşlardır⁴⁴. Dilekçeden anlaşıldığına göre Aragua, Soena et Moeteana bölgesinde yer almaktadır. Prymnessos'ta bulunmuş Latince bir mezar yazıtında ise imparator azatlısı Marcus Aurelius Victorinus (App. 2. 8), *tabularius regionarius*⁴⁵ *Ipsinae et Moeteanae* olarak görev yapmaktadır. Bu veri Moeteana olarak bilinen bölgedeki imparator mülkünün idari açıdan ilkin MS II. yüzyılın sonu veya III. yüzyılın başında Soa yakınlarındaki, daha sonra da MS 240'lı yıllarda Ipsos civarındaki imparator arazileriyle birleştirildiğini, dolayısıyla da söz konusu bölgenin Soa ile Ipsos arasında yer aldığını, ama idari merkezinin Prymnessos'ta bulunduğunu göstermektedir⁴⁶.

702 = Hirt 2010, App. 457; Drew-Bear – Eck 1976, no. 23; Fant 1989, no. 712 = Hirt 2010, App. 458; Drew-Bear – Eck 1976, no. 24; Fant 1989, no. 722 = Hirt 2010, App. 459; ayrıca bk. *CIL* III Suppl. 12227-12229.

³⁵ Fant 1989, 9-10; *MAMA* X, xxxiii; Hirt 2010, 303 dn. 244.

³⁶ Altıntaş Ovası'ndaki mermer ocaklarının Tiberius zamanında imparator mülkiyetine geçtiği görüşü için bk. Strubbe 1975, 244; krş. *MAMA* X, xxxiii.

³⁷ Hirt 2004, 119 dn. 15; Hirt 2010, 116.

³⁸ *MAMA* X 136.

³⁹ *Dispensator* için bk. Weaver 1972, 224-226; 245-246; 250-252; Hirt 2010, 155-159; 253-257. Dokimeion'da görevli bir başka *dispensator* için bk. Christol – Drew-Bear 1986, 61.

⁴⁰ *CIL* III 7002; Weaver, Repertorium 502 no. 3924.

⁴¹ Altıntaş'ta bulunan ve *ethnikon*'unun Σοηνος formunda geçtiği üç adet yazıt (Drew-Bear – Naour 1990, 1989 dn. 292; *IGR* IV 603 ve *MAMA* X 69 = *IGR* IV 605) Soa'nın Altıntaş'a lokalizasyonunu kesinleştirmektedir, krş. Zgusta 1984, 579 § 1239; Belke – Mersich 1990, 385-386 s. v. Soa; *MAMA* X, xvi, xlv.

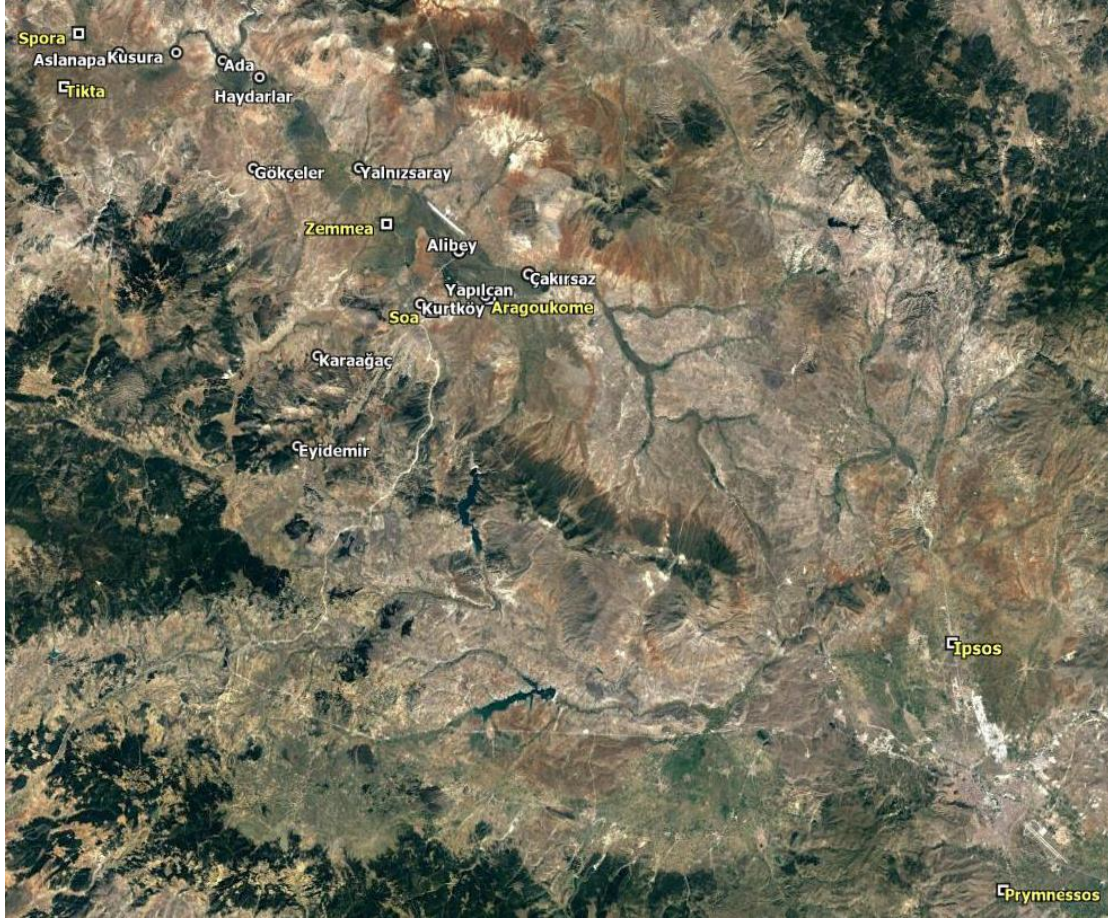
⁴² Bölgenin Soa ile Ipsos (modern Sipsin) arasında yer aldığına dair bk. Ballance 1969, 143; Strubbe 1975, 232-236; Zgusta 1984, 392 § 824; Drew-Bear – Naour 1990, 1964 dn. 204; *MAMA* X, xvi-xvii, xlv.

⁴³ Zgusta 1984, 87 § 85-8; Drew-Bear – Naour 1990, 1964-1965; *MAMA* X, xvi-xvii, xlii. Bir Aragua Köyü sakininin (Ἀραγοκωμήτης) Akça Köy'deki Zeus Ampeleites kutsal alanında yaptığı adak için bk. *SEG* XXXIII 1145.

⁴⁴ *MAMA* X 114 = *CIL* III 14191 = *OGIS* 519 = *IGR* IV 598; ayrıca bk. Broughton 1938, 659-661; Rostovtzeff 1957, 741-742; Strubbe 1975, 231-232; Herrmann 1990, 28-33.

⁴⁵ Ballance 1969, 143.

⁴⁶ Ballance 1969, 143.

Harita 2. Altıntaş Civarındaki İmparatora Ait Araziler ve Mermer Ocakları için Harita

Dokimeion mermer ocaklarının Synnada'daki idari merkezden yönetildiğine (bk. bk. dn. 16) daha önce değinilmişti. Yukarıdaki veriler ise Altıntaş Ovası'ndaki ocakların en geç MS II. yüzyılın başından itibaren Prymnessos'taki bir başka idari merkezden yönetildiğini göstermektedir. Bununla birlikte Kütahya Müzesi tarafından Servi Mahallesi'nde yürütülen kazılarda ortaya çıkarılan yazıtlar Claudius zamanında Kotiaion'un da Phrygia'daki imparator mülklerinin idari merkezlerinden biri olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim Servi Mahallesi buluntusu bir mezar yazıtı (bk. dn. 31), *nomen gentilicum*'un da işaret ettiği üzere Claudius veya Nero'nun azatlısı, dolayısıyla Phrygia'nın şimdiye kadar belgelenen en erken azatlı *procurator*'u olan Ti. Claudius Aniketos'un (App. 1. 1) Kotiaion'da ikamet ettiğini göstermektedir. Kütahya'da kopyalanan bir başka yazıtta ise adı okunamayan bir imparator kölesi, eşi Plotina ve kendisi için mezar yaptırmış;⁴⁷ imparator azatlısı *adiutor tabularii*⁴⁸ olarak görevli Aurelius Hermes'in vatanına karşı yaptığı hizmetler nedeniyle imparator arazilerinde *instrumentarius*⁴⁹ olarak görev yapan imparator azatlısı oğlu M. Aurelius Hermes Kotiaion'un Danışma ve Halk meclisi kararıyla onurlandırılmıştır⁵⁰.

⁴⁷ Buckler *et al.* 1925, no. 167.

⁴⁸ Weaver 1972, 239-240; Hirt 2010, 114, 151-152, 159, 253, 256.

⁴⁹ Hirt 2010, 256.

⁵⁰ Türktüzün – Ünan 2017, 41 no. 6; anne Iulia Aphrodeisia'nın onurlandırılma kararına ilişkin yazıt için bk. Türktüzün – Ünan 2017, 43-44 no. 9.

2. Kotiaion Civarında İmparator Azatlıları ve İmparator Arazileri

Kotiaion'un⁵¹ kent merkezi ve teritoryumundan⁵² bugüne kadar üç yüzün üzerinde yazıt yayımlanmıştır⁵³. Bu yazıt külliyyatı diğer birçok bilginin yanı sıra Aslanapa Ovası'nda Kotiaion teritoryumuna sınırdaş imparator mülklerine işaret eden veriler de içermektedir. Biri Kusura'da⁵⁴ (yeni adı Esen), diğeri ise Aslanapa ile Gökçeler arasında⁵⁵ bulunan ve Latince kaleme alınan iki sınır yazıtına göre imparator azatlısı September (App. 1. 3), Asia Eyaleti'nin Hadrianus Dönemi'nde *equester* sınıfı üyesi *procurator*'u olan Papirius Paullinus'un⁵⁶ denetiminde imparator arazisinin sınırlarının belirlenmesinde görev almıştır. Her iki yazıtın buluntu konumları Aslanapa Ovası'ndaki imparator arazisinin sınırının ovayı Adaköy ve Haydarlar civarında Yukarı Tembris Vadisi'nin batı ucundan ayıran sırt boyunca ilerlediğini göstermektedir. Aslanapa Ovası'nın diğer kesimlerinde imparator arazilerinin varlığına dair bugüne kadar bir veri bulunmadığına, ayrıca bu bölgede yer alan Spore⁵⁷ ve Tikta⁵⁸ köyleri arasında MS III. yüzyılın ortalarındaki sınırı belirleyen bir yazıtta⁵⁹ imparator arazileriyle bağlantılı hiçbir görevli anılmadığına göre September'in görevli olduğu imparator arazisi Kusura ve Gökçeler arasında çizilen hattın doğusunda yer almış olmalıdır.⁶⁰ Aslanapa ile Gökçeler arasındakine nazaran daha iyi korunan Kusura'daki sınır yazıtı Aslanapa Ovası'ndaki imparator arazisinin daha önceki sahipleri hakkında da bilgi içermektedir:

Imp(eratoris) Caesaris Traiani Hadriani Aug(usti) termini [. . .]cianorum per Papirium Paullinum procur(ante) Septembre Aug(usti) lib(erto).

Yazıt ilgili araziye "(*praedia*) [. . .]cianorum" şeklinde tanımlamaktadır. Burada *genetivus pluralis* (çoğul tamlayan) formunda son kısmı korunan isim bir *nomen gentilicum* veya *cognomen*'den türemiş olmalıdır. Zira her ikisi de Hadrianus zamanında imparator arazisine dönüştürülen Kuzeybatı Galatia'daki *χωρία Κωνσταντιά* (*Choria Considiana*) daha önce Considii ailesinin⁶¹, Güneydoğu Phrygia'daki Laodikeia Katakekaumene civarında bulunan *praedia*

⁵¹ Strab. XII. 8,12; Plin. *nat. hist.* V, 145; Ptol. *geogr.* V. 2, 23; Steph. Byz. s. v. Κοτιάειον.

⁵² Kotiaion'un teritoryum sınırları için bk. Takmer 2018, Harita 1; krş. MAMA X, xvii.

⁵³ Yazıtların yayım yerleri için bk. Takmer 2018, dn. 8.

⁵⁴ MAMA X 255.

⁵⁵ MAMA X 259 = CIL III 7004.

⁵⁶ PIR² P 117. Yazıtın ilgili kısmını *procur(atorem)* şeklinde tamamlamak suretiyle azatlı *procurator*'un September değil, Papirius Paullinus olduğu önerisi için bk. AE 1993, 1511; krş. Vitale 2015, 37 no. 2A.

⁵⁷ Pınarbaşı: SEG XXXII 1287; Christol – Drew-Bear 1982, 33-34; Belke – Mersich 1990, 388-389 s. v. Spore; MAMA X, xlv.

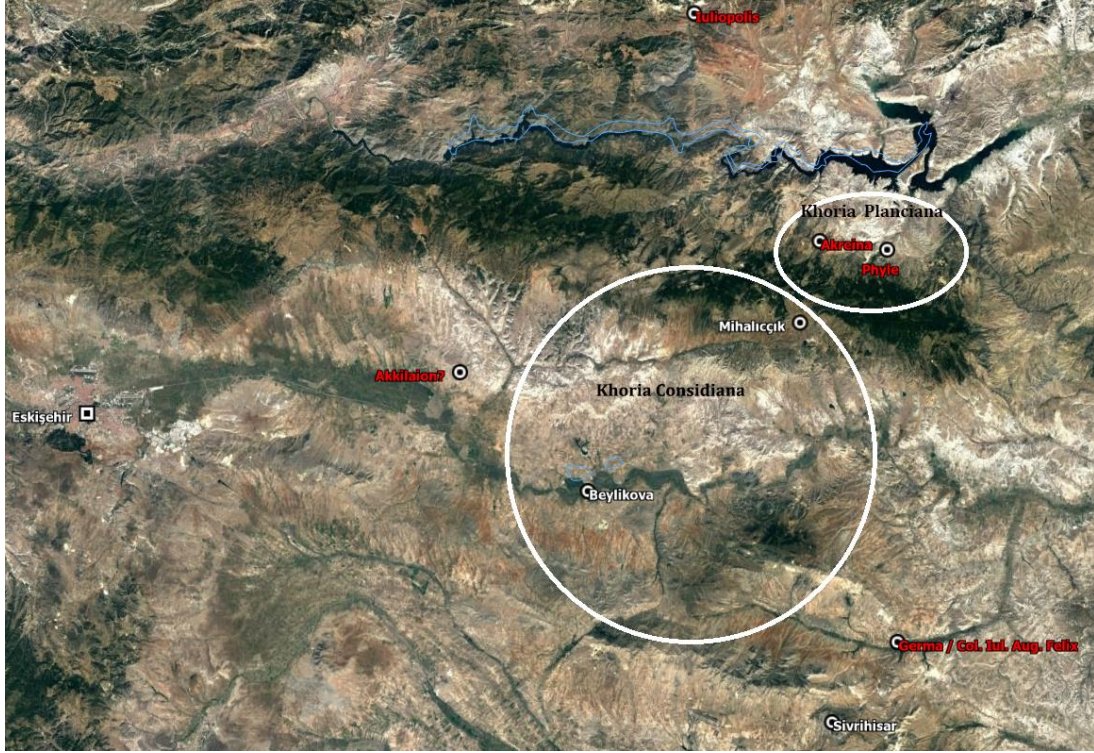
⁵⁸ Kışla Mevkii / Terziler: SEG XXXII 1287 = SEG XLI 1238; Belke – Mersich 1990, 388-389 s. v. Spore; French 1991, 57; MAMA X, xlv.

⁵⁹ Christol – Drew-Bear 1982, 23-42.

⁶⁰ Krş. MAMA X, xxxiii-xxxiv.

⁶¹ Anderson 1937, 18-21; Mitchell 1980, 1074-1075; 1982, 34-36; Güney 2016, 128-129; 2018, 56. Bu imparator mülkünün ilk sahiplerinin MÖ I. yüzyılda zengin bankerler ve vergi mültezimleri (*publicani*) olarak bilinen Considii ile bağlantılı olmaları, her ne kadar bu ailenin Anadolu'da varlığı yönünde bir veri bulunmasa da, mümkündür. Valerius Maximus MÖ 95 yılı *consul*'u L. Licinius Crassus'un *publicanus* olarak faaliyette bulunan Considius adında bir arkadaşını anmaktadır (Val. Max. IX. 1, 1). Bu şahsın, Catilina'nın darbe teşebbüsü sırasında özel şahıslara toplam on beş milyon *sestertii* tutarında verdiği kredileri ertelediği için *senatus* tarafından övülen (Val. Max. IV. 8, 3. Krş. Cic. *Att.* I. 12, 1) *senator* Q. Considius'un (Gruen 1974, 202 [MÖ ca. 74]) babası olma ihtimali yüksektir. MÖ ca. 63 yılı *quaestor*'u C. Considius Longus (Gruen 1974, 157 dn. 154, 176) ile MÖ ca. 54 yılında *praetor* olan M. Considius Nonianus (Gruen 1974, 173, 490 dn. 139) iç savaş sırasında Pompeius'un yanında yer almışlardır. Bu şahıslar arasındaki akrabalık ilişkisini belirlemek mümkün olmasa bile atlı sınıfı mensubu Considius Aequus (PIR² C 1279) ile *praetor* mertebesine kadar yükselmiş *senatus* sınıfı üyesi Considius Proculus'un (PIR² C 1281) Tiberius zamanında farklı sebeplerle mahkum

Quadratiana da vaktiyle *Quadratus cognomen*'ine sahip birinin özel mülkü⁶² için kullanılan adlandırmalar olarak benzer bir şekilde türetilmişlerdir. Her halükarda yazıtta baş kısmı korunmamış olan ismi tamamlamak için Perge'de ikamet eden İtalic kökenli Plancii ailesi güçlü bir adaydır. Zira bu ailenin İmparatorluk Dönemi'nde, Choria Considiana'nın doğu komşuluğunda Akreina (İkizafer/İkikilise?) ve Phyle (Beyköy) yerleşimlerinin de dahil oldukları arazilerin sahibi olduğu bilinmektedir⁶³.

Harita 3. Khorion Considiana ve Khorion Planciana'nın Takribi Sınırlarını Gösteren Harita.

Sonradan imparator mülküne dönüştürülen arazinin ilk sahipliğini belgeleyen isim nasıl tamamlanacak olursa olsun, Aslanapa Ovası'nda İtalic kökenli bir ailenin varlığı⁶⁴ Yukarı Tembris Vadisi'ndeki arazinin tek bir mülkiyetten değil, tersine münferit parsellerden oluştuğunu düşündürmektedir. Bu yöndeki diğer bir kanıt da aslen Italia'daki Fundi kökenli⁶⁵ olup en geç MÖ 60'lı yıllarda Asia Eyaleti'nde, özellikle Akmonia'da ticari faaliyetlerde bulunan⁶⁶, Sestullii ailesinin⁶⁷ İmparatorluk Dönemi'nde Altıntaş Ovası'nda toprak sahibi olduğunu belgeleyen yazıtlardır⁶⁸. Buna göre MS II. yüzyılın sonu veya III. yüzyılın başında Asia Eyaleti'nin başkenti Ephesos'ta

edilmeleri, üyeleri *praetor*'luktan daha ileriye terfi edememiş tüccar bir ailenin kaderiyle tamamen örtüşmektedir. ayrıca bk. aş. dn. 90; krş. Dalla Rosa 2016, 315 dn. 48.

⁶² MAMA I 24; Mitchell 1980, 1078-1079.

⁶³ Mitchell 1974, 27-39; Belke 1984, 120; 175-176; 215; Güney 2016, 129; Güney 2018, 56 dn. 11.

⁶⁴ Cumhuriyet Dönemi'nde Asia eyaletinde İtalic kökenli *negotiores* için genel olarak bk. Delplace 1977, 233-252; Kirbihler 2007, 19-35.

⁶⁵ CIL X 6273; krş. Mitchell 1979, 17-18.

⁶⁶ Cic. *Flacc.* 34-35; 84-89; 94.

⁶⁷ Sestulii ailesi için genel olarak bk. Mitchell 1979, 13-22; Drew-Bear 1980, 179-182; Badian 1980; Mitchell 1993 (I), 158; MAMA X 70, 193-194; Thonemann 2013, 30 dn. 116; Türktüzün – Ünan 2017, 39 dn. 10-11.

⁶⁸ Mitchell 1979, no. 1-4; Waelkens 1986, 94 no. 222 = Cameron 1939, 29 no. 9; Cameron 1939, 29 no. 9a; Kubínska 1987, 422-424 no. 2.

imparator kültü başrahibi olarak ailenin İmparatorluk Dönemi'ndeki en önemli üyesi olan M. Sestullius Severus Flavianus⁶⁹, babası M. Sestullius Severus için Altıntaş'ta ve Zemme'de görkemli anıtlar yaptırmıştır⁷⁰. Servi Mahallesi'nde, Kütahya Müzesi tarafından 2016 yılı kazılarında ortaya çıkarılan iki yazıt ise M. Sestullius Severus Flavianus'un Kotiaion kenti yurttaşı olduğu bilgisini gün yüzüne çıkarmıştır⁷¹. Her halükarda Sestullii soyunun bölgede yazıtlar aracılığıyla belgelenen uzun süreli varlığı, üyelerinin bölgenin büyük toprak sahiplerinden olduklarını ve ana mülklerinin⁷² Zemme'da (Zemme/Çayırbaşı) bulunduğunu işaret etmektedir. Bu veri aynı zamanda Altıntaş Ovası'ndaki imparator arazisinin ovanın tamamını, en azından MS II. yüzyılın sonuna kadar, kapsamadığını da göstermektedir. Buluntu yerleri bilinmemekle birlikte bölge kökenli oldukları kesin olan yazıtların başka toprak sahiplerini de belgelemeleri bu çıkarımı güçlendirmektedir. Philippos ve Claudia Dikaioyne, patronları P. Claudius Attikos'un arazilerinde çalışırken;⁷³ Khrysogonos ise L. Aur. Apollinarius Telesphoros'un arazilerini onun azatlı veya köle statüsündeki kâhyası (οίκονόμος = vilicus) olarak idare etmiştir⁷⁴. Kütahya Müzesi'nin Servi Mahallesi'nde yürüttüğü kazılar bu alanda da yeni bilgiler sağlamıştır. 2016 yılında bulunan bir yazıt büyük ihtimalle P. Claudius Attikos'un kızı olan Claudia Secunda'nın Kotiaion kentine ve halkına karşı gösterdiği emsalsiz hayırları ve cömertliği nedeniyle onurlandırılması için çıkarılan Danışma ve Halk meclisleri kararını içermektedir. Buna göre P. Claudius Attikos'un özel arazilerinin Kotiaion teritoryumunda, olasılıkla da Aslanapa Ovası'nda, yer aldığı kesinlik kazanmaktadır. Bütün bu veriler göz önüne alındığında Aslanapa ve Altıntaş ovalarındaki imparator arazilerinin büyük oranda İtalik kökenli ailelerce (Plancii, Sestullii) sahip olunan özel mülkler etrafında geliştiği söylenebilir. Altıntaş Ovası'ndaki mermer ocaklarında çalışan işçilerin ihtiyaçları⁷⁵ her iki ovanın hem özel hem de imparator mülkiyeti açısından cazip hale gelmesinde belirleyici olmuştur. Claudius Claudianus'un Kotiaion'u "*atlar, sürüler ve Synnada ocaklarındaki* (Altıntaş Ovası'ndaki mermer ocakları kastediliyor olmalı) *mor damarlı mermer bakımdan zengin bir yer*" olarak tanımlaması⁷⁶ bu açıdan anlam kazanmaktadır.

Sonuç

Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Akmonia ve Prymnessos'ta İtalik kökenli ailelerin toprak sahibi oldukları bilinirken,⁷⁷ Yukarı Tembris Vadisi'nde bu durum en erken MS II. yüzyılda

⁶⁹ M. Sestullius Severus Flavianus için ayrıca bk. Campanile 1994, 107-108.

⁷⁰ Zemme: Mitchell 1979, no. 3 (= MAMA X 193); no. 4 (= IGR IV 610); Altıntaş: MAMA X 70; baba M. Sestullius Severus'un, azatlısı ve sütbabası olan M. Sestullius Pindaros için yaptırdığı mezar için bk. Waelkens 1986, 94 no. 222 = Cameron 1939, 29 no. 9; ailenin Altıntaş Ovası'nda sahip olduğu arazilerde görevli azatlılara ilişkin yazıtlar için bk. Cameron 1939, 29 no. 9a; Mitchell 1979, no. 1-2; Kubínska 1987, 422-424 no. 2.

⁷¹ Türktüzün – Ünan 2017, 37-39 no. 2-3.

⁷² Prymnessos'ta bulunan bir yazıt (MAMA IV 25) ailenin bir kolunun Prymnessos'ta da toprak sahibi olduğunu düşündürmektedir.

⁷³ Waelkens 1986, 95 no. 225; krş. SEG XXIX 1407.

⁷⁴ Waelkens 1986, 119 no. 283. M. Waelkens (1986, no. 254), aynı bölgeye ait bir başka yazıtta adı geçen Aur. Apollinarius Sabinianus'un Appia yurttaşı L. Aur. Apollinarius Telephoros ile aynı kişi olabileceğini düşünmektedir.

⁷⁵ Dokimeion mermer ocaklarında çalışan ortalama işçi sayısı ve bunların yıllık tahmini hububat ihtiyaçları bu konuda aydınlatıcı olmaktadır. A. Dalla Rosa (2016, 320-321), Dokimeion'da ortalama 300-450 arasında kalifiye, 400-650 arasında da vasıfsız işçi çalıştığını ve bunların yıllık hububat ihtiyaçlarının 42.000-63.000 modii arasında olduğunu hesaplamaktadır.

⁷⁶ Claud. in Eutrop. II. 272: *dives equis, felix pecori pretiosaque picto / marmore purpureis, caedit quod Synnada, venis.*

⁷⁷ MÖ 60'lı yıllarda Akmonia'da ticari faaliyetlerde bulunan Sestullii ailesi dışında Cumhuriyet Dönemi'nde önemli *negotiator*'lardan L. Egnatius Rufus'un azatlılarının soyundan gelen kişilere ait yazıtlar bilinmektedir:

belgelenmektedir. *Senatus* sınıfına mensup birinin veya İtali kökenli zengin bir *negotiator*'un, büyük şehirlerden yoksun ve tarımsal artı ürünün ancak kara yoluyla ve büyük bir nakliye masrafı karşılığında verimli pazarlara ulaştırılabildiği bu kırsal coğrafyada yatırım yapması için belirli bir ekonomik neden bulunmadığından⁷⁸ bu durum hiç de şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla kazançlı pazarlardan uzakta konumlanan Phrygia gibi bir bölgede özel şahıs ve imparator mülkiyetindeki arazilerin genişlemesi ancak Dokimeion ve Altıntaş Ovası'ndaki ocaklar gibi büyük üretim ve tüketim merkezlerinin varlığıyla açıklanabilir. Sonuçta imparatorluk çağındaki iddialı imar projelerinin⁷⁹ etkisiyle mermer ekonomisinin giderek gelişmesinden önce Altıntaş ve Aslanapa ovalarındaki tarımsal üretim büyük ölçüde günlük ihtiyaçlara yönelik olmuş gözükmektedir. Mermer endüstrisi yerel sakinlerin ellerindeki arazileri komşu bölgelerde toprak sahibi olan İtali ailelerin yatırımları açısından cazip hale getirmiş; böylece ihtiyaç fazlası tarımsal artı üretime uygun olan bölgede büyük arazi sahipliği giderek yaygınlaşmış olmalıdır. Bu gelişmenin ilk aşamasında geniş parseller, çoğu İtali kökenli olmakla birlikte uzun süredir burada ikamet etmekte olan yerel seçkinlerin eline geçmeye başlamıştır. MS II. yüzyılda Altıntaş Ovası'ndaki mermer ocaklarının yakınında Plancii ailesinin Aslanapa Ovası'nda, Sestullii ailesinin ise hem Appia teritoryumundaki Zemmea'da (Zemme/Çayırbaşı) hem de Kotiaion teritoryumunda ve büyük ihtimalle Aslanapa Ovası'nda toprak sahibi olmaları bu yönde güzel örneklerdir.

Bu süreci maaşlarının yanı sıra mermer endüstrisindeki etkin rolleri sayesinde⁸⁰ azatlı *procurator*'ların sosyal statü edinebilmek için yasal, bazen de yasadışı yollarla kayda değer arazi alımları takip etmiş olmalıdır.⁸¹ İmparator azatlılarının servetlerini görevli oldukları imparator mülklerinin yakınındaki kentlerde *euergesia* faaliyetleri için harcadıkları sıkça belgelenmiştir⁸². Büyük ihtimalle Aslanapa Ovası'ndaki imparator mülkünde *adiutor tabularii* olarak görevli Aurelius Hermes'in (App. 2. 19) vatani Kotiaion'a karşı yaptığı hizmetler nedeniyle hem eşi Iulia Aphrodisia hem de yine bu arazide *instrumentarius* olarak görev yapan oğlu M. Aur. Hermes (App. 2. 18) Kotiaion'un Danışma ve Halk meclislerinin kararıyla onurlandırılmıştır. Benzer örneklerle Yukarı Tembris ve Yukarı Sangarios vadilerindeki diğer yerleşimlerde de ratlanmaktadır. Azatlı *procurator* Aurelius Aristainetos (App. 1. 21) Synnada Danışma Meclisi tarafından εὐεργέτης καὶ κτίστης τῆς πατρίδος olarak onurlandırılmıştır⁸³. Synnada'da ayrıca (App. 1. 7) δῖα

Thonemann 2010, 173-174. Tiberius zamanında Prymnessos'ta ikamet eden *negotiatores* için bk. Robert 1975, 158.

⁷⁸ Cato Maior ekonomik değere sahip bir arazinin tüketim ekonomisinin geliştiği bir kentin veya bir liman ya da taşımacılığa uygun bir nehrin yahut yoğun bir şekilde kullanılan ana güzergahların yakınında bulunmasının önemini vurgulamaktadır; Cato *agr.* I. 3: *oppidum validum prope siet; si aut mare aut amnis, qua naves ambulant, aut via bona celebrisquae.*

⁷⁹ Augustus Dönemi imar projelerinde kullanılan Phrygia mermerleri hakkında bk. yk. s. 427. Hadrianus da Atina'da Hera ve Zeus Panhellenios'un kutsal alanının inşası için Phrygia mermerinden üretilmiş 100 sütun (Paus. I. 18, 9: τὰ δὲ ἐπιφανέστατα ἑκατόν εἰσι κίονες Φρυγίου λίθου); Smyrna'da ise *aleipterion* için yine Phrygia mermerinden inşa edilmiş 72 sütun bağışlamıştır (*ISmyrna* 697 str. 40-41: κείονας εἰς τὸ ἀλειπτήριον Συναδίου οὐβ'); ayrıca bk. Birley 1997, 223; Boatwright 2000, 153-156; 161.

⁸⁰ İmparator mülkü mermer ocaklarında görevli azatlıların mermer ticaretinden kazanç elde etmeleri şaşırtıcı değildir. Domitianus ve Nerva zamanlarında *procurator lapidinarum* olarak Asia'da görevli Khresimos Tralleis kentine *gymnasion*'daki *caldarium*'da duvar kaplaması olarak kullanılmak üzere renkli mermer bağışlamıştır: *ITralleis* 148 (= *CIL* III 7146). Khresimos'un Asia'daki görevi için bk. Herrmann 1988, 119-128; Hirt 2004, 115-135; Adak – Kadioğlu 2017, 28.

⁸¹ Azatlıların zenginliğine dair bk. Mouritsen 2011, 109-119. İmparator azatlılarının yasadışı para talepleri ve bunlar hakkındaki şikayetler için bk. Haensch 2006, 153-164; krş. Dalla Rosa 2016, 311 dn. 23.

⁸² *Euergesia* faaliyetleri için krş. Boulvert 1974, 218-222; Maiuro 2012, 75 dn. 178.

⁸³ *IGR* IV 703.

τὰς εἰς τὴν πατρίδα εὐεργεσίας vesilesiyle azatlı *procurator* M. Aurelius Marcio'nun heykeli dikilmiş⁸⁴; eşi Aurelia Maximilla için Prymnessos'ta dikilen bir anıtta κτίστης τῆς πόλεως olarak övülmüştür⁸⁵. Aur. Maximilla ayrıca Sangarios Vadisi yerleşimi Trokna'da da onurlandırılmıştır⁸⁶. Stektorion azatlı *procurator* M. Aurelius Crescens'i (App. 1. 8) ἐν παντὶ καιρῷ εὐεργετήσας τὴν πόλιν olması nedeniyle onurlandırmıştır (IGR IV 749). Bu hususta en çarpıcı örnekte ise imparator azatlısı P. Aelius Onesimos (App. 2. 6) vatanı Nakoleia'ya hububat dağıtımı için 200.000 *sestertii* miras bırakmıştır⁸⁷. İmparator azatlılarının yukarıdaki birkaç örnekteki *euergesia* faaliyetleri dışında servetlerini nasıl kullandıkları hakkında yeterli veri bulunmamaktadır⁸⁸. İmparator azatlılarının şu veya bu şekilde edindikleri servetlerini sosyal statü edinmenin önemli yollarından biri olarak Phrygia'da da toprak alımında kullandıkları düşünülebilir. Augustus zamanında çıkarılan Lex Papia ile servetleri 100.000 *sestertii*'yi aşan azatlılar (*liberti centenarii*) arazilerinin, ikiden az çocuk sahibi olmaları durumunda yarısını, iki çocuk sahibi iseler üçte birini patronlarına bırakmak zorundaydılar. Üç veya daha fazla çocuk sahibi azatlılar içinse bu yükümlülük ortadan kalkmaktaydı⁸⁹. Dolayısıyla imparator azatlılarının bölgede edinmiş olmaları muhtemel arazilerinin en azından bir kısmının bu yolla *fiscus*'a devri bölgedeki imparator mülklerinin genişlemesinin yollarından biri olmalıdır. İmparator arazilerinin bölgede toprak sahibi olan özel şahıslardan miras veya haciz⁹⁰ yoluyla genişlemesi ise, *senatus* sınıfı mensuplarının bölgede arazi sahibi olarak belgelenmeye başladıkları⁹¹ en azından MS II. yüzyılın ortalarından önce daha az başvurulan bir yöntem olmalıdır. İmparatorların doğrudan satın alma yoluna başvurdıkları tek örnek ise Domitianus'un eyalette görevli *procurator*'una Prusa yakınlarında arazi satın alarak bunu filozof Flavius Arkhippos'a hediye etmesini buyurduğu

⁸⁴ IGR IV 704.

⁸⁵ MAMA IV 4.

⁸⁶ IGR IV 546.

⁸⁷ MAMA V 202. Bu örnek İmparatorluğun doğu eyaletlerinde şimdiye kadar belgelenen en cömert bağışlardan biridir; krş. Zuiderhoek 2009, 167-169; ayrıca bk. Laum 1914, 140-146.

⁸⁸ Bununla birlikte Italia'daki örnekler azatlıların özellikle Ostia gibi önemli limanlarda kreditor olarak ekonomik hayatın önemli aktörleri arasında olduklarını belgelemektedir: Verboven 2011, 88-109.

⁸⁹ Gai. inst. III. 42: *Postea lege Papia aucta sunt iura patronorum, quod ad locupletiores liberos pertinet. cautum est enim ea lege, ut ex bonis eius, qui sestertium centum milibus amplius patrimonium reliquerit et pauciores quam tres liberos habebit, sive is testamento facto sive intestato mortuus erit, virilis pars patrono debeatur; itaque cum unum filium unamue filiam heredem reliquerit libertus, proinde pars dimidia patrono debetur, ac si sine ullo filio filiaue moreretur; cum vero duos duasue heredes reliquerit, tertia pars debetur; si tres relinquat, repellitur patronus.* Konu hakkında ayrıca bk. Maiuro 2012, 70-80.

⁹⁰ Anadolu'da haciz yoluyla elde edilen imparator mülküne dair kesin olan tek veri bulunmaktadır. Buna göre Rubellius Plautus'un (PIR² R 115) Asya'nın çeşitli yerlerine dağılmış arazileri (per Asiam avitos agros) MS 62 yılındaki mahkumiyetinin ardından ilkin Octavia'nın, daha sonra da Nero'nun mülkü olmuştur (Tac. ann. XIV. 22; 60). Tiberius zamanında hüküm giyen Considius Aequus (PIR² C 1279) ve Considius Proculus (PIR² C 1281) ile Choria Considiana'nın ilk sahipleri arasında şu veya bu şekilde bir bağlantı olması durumunda, Choria Considiana'nın da haciz yoluyla imparator mülkiyetine geçtiği düşünülebilir. Atlı sınıfı mensubu Considius Aequus bir *praetor* hakkında haksız ithamda bulunduğu için MS 21 yılında (Tac. ann. III. 37); *praetor*'luğa kadar yükselebilmiş *senatus* sınıfı üyesi Considius Proculus ise MS 33 yılında ihanet suçlamasıyla idam edilmiştir (Tac. ann. VI. 18; V. 8).

⁹¹ Akmonia'da Servenii: Halfmann 1979, 56; 102-103 no. 5-5a; Prymnessos'ta Aurelius Sanctus ve eşi Plotina Agrippina: MAMA IV 11; Halfmann 1982, 634 (Aurelius Sanctus Synnada'da da belgelenmiştir: Ramsay 1941, 255-256 no. 249); MS 151-153 yıllarında bir yerde *consul suffectus* olan A. Iulius Proculus'un eşi Claudia Basilo Synnada kökenlidir: Müller 1980, 457-484; Synnada'da A. Iulius Proculus: Halfmann 1979, 167 no. 82; Aizanoi'da Claudii: Halfmann 1979, 199-200 no. 132-133.

Bithynia'dandır⁹².

Her halükarda imparator arazileri, genişlemeleri ve daha etkin bir şekilde idare edilebilmeleri için bunların varlığına ihtiyaç duyulduğundan özel mülkiyetin yerini almamış; tersine bununla yanyana gelişmiştir. Epigrafik veriler imparatorların Phrygia'da *patrimonium*'larını kademeli olarak arttırma politikasını takip ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu stratejiyle muhtemelen mermer ocağı endüstrisini desteklemek üzere buralarda çalışan işçilerin ihtiyaçları için gerekli tahıl ve gıdaların etkin bir şekilde üretilmesi amaçlanmış gözükmektedir. Bu durumda imparator mülkü mermer ocakları, bölgedeki imparator arazilerinin kaydadeğer şekilde genişlemesine yol açan en belirleyici etken olmuştur. Aynı zamanda bölge sakinlerinin de mermer ticareti dolayısıyla *fiscus*'a borçlanmaları (*debitor fisci*), bunun neticesinde de haciz uygulamasına maruz kalarak *patrimonium*'un genişlemesine dolaylı olarak katkıda bulunmaları da mümkündür. Sonuçta imparatorların mermer ocağı yakınlarında arazilerini genişletmelerinin doğrudan satın alma dışında farklı yolları söz konusuydu. Bununla birlikte imparator arazilerinin bu şekilde pasif mülk edinme yollarıyla genişleme süreci, Phrygia'da da mülklerin kesintisiz bir bütünlük göstermek yerine farklı noktalara dağılması sonucunu doğurmuştur⁹³. Claudius veya Nero'nun azatlısı Phrygia *procurator*'u Ti. Claudius Aniketos'un Kotiaion'da belgelenen mezar yazıtına ve Flaviuslar Dönemi *familia Caesaris* üyelerinin bölgedeki varlıklarına rağmen, Yukarı Tembris Vadisi'ndeki özel mülklerin yukarıda değinilen çeşitli yollarla imparator arazilerine dönüştürülmeleri en erken Hadrianus zamanından itibaren belgelenmektedir.

⁹² Plin. *ep.* X. 58, 5. Doğrudan satın almanın neredeyse hiç belgelenmediğine dair bk. Maiuro 2012, 20.

⁹³ Krş. Mitchell 1980, 1079; MAMA X, xxxv. J. H. M. Strubbe'nin (1975, 247) imparator mülklerinin kesintisiz bir bütünlük oluşturdıkları düşüncesi kabul edilebilir değildir.

APPENDICES

App. 1. Phrygia'nın İmparator Azatlısı *Procurator*'ları

Procurator	Unvan	Tarih - Konum	Kaynak
1. Ti. Claudius Aniketos	Aug(usti) lib(ertus) proc.	Claudius/Nero - Kotiaion	Türktüzün – Ünan 2017, no.1.
2. Hesperus	Lib. proc. ἐπίτροπος τοῦ Σεβαστοῦ	Hadrian. - Aizanoi Leptis Magna	<i>IRT</i> 794d; <i>CIL</i> 3, 355 = <i>OGIS</i> 502 = <i>IGR</i> IV 571; <i>PIR</i> ² H 165; Christol – Drew-Bear 2005: 199-200; Vitale 2015, 37 no. 1A; Dalla Rosa 2016, 324 no. 7.
3. September	Proc. Aug. lib.	Hadrian. - Kotiaion	<i>MAMA</i> X 255, 259 = <i>CIL</i> III 7004; Weaver, Repertorium 414 no. 2951; Dalla Rosa 2016, 325 no. 21 (farklı tamamlama önerisi için bkz. <i>AE</i> 1993, 1511; krş. Vitale 2015, 37).
4. [Statilius] Marcianus [?]	ἐπίτροπος? τοῦ Σεβαστοῦ	Hadrian. - Laodikeia	<i>IGR</i> IV 856 = <i>CIG</i> 3939 = <i>Laodikeia</i> 43; Vitale 2015, 37 no. 3A; 34 dn. 7.
5. Irenaios	Aug. lib. proc.	MS 125/126 - Metropolis (Tatarlı) MS 136 - Roma	<i>CIL</i> III 12237; <i>ILS</i> 8716a = Fant 1989, 252 no.1; <i>ILS</i> 8716b = Fant 1989, 253 no. 2; Hirt 2010, App. 115-116; Weaver, Repertorium 263 no. 1611; Dalla Rosa 2016, 324 no. 10-11.
6. T. Aelius (Quintianus)	Aug. lib. verna proc. proc. provinciae Phrygiae	Ant. Pius - Synnada	<i>MAMA</i> IV 55; Hirt 2010, 114 dn. 39; Weaver, Repertorium 298 no. 1831; Thonemann 2011, 113 dn. 38; Dalla Rosa 2016, 324 no. 14.
7. M. Aur. Marcio	proc. prov. Fryg(iae) ἐπίτροπος τῶν κυρίων αὐτοκρατόρων	M. Aur. - Trokna(da) Prymnessos Synnada	<i>CIL</i> III 348; <i>IGR</i> IV 676, 704; <i>MAMA</i> IV 4; <i>PIR</i> ² A 1551; <i>IGR</i> IV 704; Vitale 2015, 37 no. 4A; Weaver, Repertorium 344 no. 2139; Dalla Rosa 2016, 324 no. 15-18.
8. M. Aur. Crescens	ἐπίτροπος Φρυγίας	M. Aur./Commodus - Stektorion	<i>IGR</i> IV 749; <i>PIR</i> ² A 1489; Vitale 2015, 37 no. 5A; Weaver, Repertorium 318 no. 1897; Dalla Rosa 2016, 325 no. 19.
9. Maro	Aug. lib. proc.	MS 194 - Trokna(da)	Christol – Drew-Bear 1991, no. 1-2; Hirt 2010, App 302-303.
10. T. Aelius Aminatos	Aug. lib. proc.	MS II. yüzyıl - Laodicea	<i>CIL</i> III 287; <i>MAMA</i> I 21;

		Combusta	Weaver, Repertorium 229-230 no. 1426.
11. M. Ulpius Marianus	Aug. lib. proc.	MS II. yüzyıl - Synnada	CIL III 7046, 7048; Weaver, Repertorium 206 no. 1268; Dalla Rosa 2016, 324 no. 6.
12. Saturninus Aponius	ἐπίτροπος	MS II. yüzyıl ² - Aizanoi	MAMA IX 180 P66; Vitale 2015, 34 dn.7.
13. Lolliu[s Lolli?]anus	ὁ κράτιστος ἐπίτροπος τοῦ Σεβαστοῦ	MS II. yüzyıl - Akmonia	IGR IV, 652; PIR ² L 316; Pflaum 1960, 1102.
14. Aur. Faustinus	ὁ κράτιστος ἐπίτροπος τοῦ Σεβαστοῦ	MS II. yüzyıl - Akmonia	MAMA VI 378; Vitale 2015, 34 dn.7.
15. Zotikos	ἐπίτροπος	MS II. yüzyıl - Eumeneia	IGR IV 727; Vitale 2015, 34 dn.7.
16. Anonymos	ὁ κράτιστος ἐπίτροπος τοῦ Σεβαστοῦ	MS II. yüzyıl - Hierapolis	Judeich 1898, 87 no. 42; Vitale 2015, 34 dn.7.
17. Anonymos	Proc. Augg.	MS 205/208 - Tymion	Hauken <i>et al.</i> 2003 = AE 2003, 1690; Vitale 2015, 37 no. 8A.
18. Aur. Epity[nkhanos]	[sub cu]ra Aur. Epity[nchani ²]	MS 206 - Bacakale?	Christol – Drew-Bear 1991, 119 dn. 31; 171 dn. 223; Hirt 2010, 113-114; App. 437.
19. Kristobulos	ἐπίτροπος	MS 207/208 - Kibyra	SEG XLVIII 1585a; Vitale 2015, 37 no. 7A.
20. Aur. Elpidephoros	ὁ δικαιοτάτος ἐπίτροπος τοῦ Σεβαστοῦ	Sept./Car. - Synnada	AE 2006, 1430 = SEG LVI 1689; PIR ² A 1497; Vitale 2015, 37 no. 6A = ² Weaver, Repertorium 335 no. 2058; Dalla Rosa 2016, 325 no. 23.
21. Aur. Aristainetos	ὁ δικαιοτάτος τῆς Φρυγίας ἐπίτροπος Lib. proc.	MS 212-235 - Synnada / Pergamon	MAMA IV 63; IGR IV 703; PIR ² A 1497; Vitale 2015, 37 no. 9A = ² IPergamon III 14-15 ve AE 1933, 281'teki Aristainetos; krş. Dalla Rosa 2016, 325 no. 24-25.
22. [...]	Lib. proc.	MS 212-235 - Pergamon	AE 1933, 281; Weaver, Repertorium 374 no. 2529.
23. Aur. Philokyrios	ὁ τῆς Φρυγίας ἐπίτροπος	MS 213 - Takina Prymnessos	SEG XIII 625; XXXVII 1186; Vitale 2015, 37 no. 10A; Weaver, Repertorium 353 no. 2224a; Dalla Rosa 2016, 325 no. 20.
24. L. Didius Marinus	Lib. proc.	MS 215 - Pergamon	IPergamon III 14-15; AE 1933, 281-282.
25. Aur. Tacitus	Lib. proc.	MS 215 - Pergamon	AE 1933, 282; Weaver, Repertorium 365 no. 2433.
26. Aur. Threptos	Proc.	MS 217-237 - Euladra	SEG XIII 625; Vitale 2015, 37

			no. 11A; Weaver, Repertorium 366 no. 2447a; Dalla Rosa 2016, 325 no. 20.
27. Novellius	Proc.	MS 237 - Euladra	SEG XIII 625; Vitale 2015, 37 no. 12A; Weaver, Repertorium 349 no. 2185a; Dalla Rosa 2016, 325 no. 20.
28. Aur. Theon	ὁ κράτιστος ἐπίτροπος τῶν Σεβαστῶν	MS 244/249 - Aizanoi	MAMA IX 17 Vitale 2015, 37 no. 13A; 34 dn. 7.

App. 2. Phrygia'da İmparator Mülklerinde Görevli *Familia Caesaris* Üyeleri

Görevli	Görev	Tarih - Konum	Kaynak
1. Hyakinthos	Neronis Caes. Aug. tabularius	Nero - Synnada	CIL III 7047 = IGR IV 710 = MAMA IV 53; Weaver, Repertorium 458 no. 3472.
2. T. Flavius Helios	Ούεσπασιανοῦ Καίσαρος ἀπελεύθερος εἰρηνοφύλαξ τῆς ἐπαρχείας	MS 79 - Appia	Drew Bear – Naour 1990, 1967-1981 no. 15-16; Weaver, Repertorium 156-157 no. 887; Dalla Rosa 2016, 323 no. 2.
3. Ti. Cl. Onesimos	Aug. lib.	Flav. - Synnada	Dalla Rosa 2016, 324 no. 3; Pensabene 2014, 31 fig. 17.
4. Saturninus	Caes. serv.	Flav. - Dokimeion	AE 1986, 674; Weaver, Repertorium 474 no. 3639; Dalla Rosa 2016, 324 no. 5.
5. [...]us Priamos	Aug. lib.	Flav. - Synnada	Dalla Rosa 2016, 323 no. 1.
6. P. Aelius Onesimos	Aug. lib.	Hadrian. - Nakoleia	MAMA V 202; Weaver, Repertorium 270 no. 1661; Dalla Rosa 2016, 324 no. 9.
7. Olympos	tabularius - ταβλάριος	Hadrian. - Synnada	Drew-Bear 1978, 12 no. 5; Waelkens 1986, 200 no. 496.
8. M. Aur. Victorinus	tabularius regionaris Ipsinae et Moeteanae - Νέρωνος Καίσαρος Σεβαστοῦ ταβλάριος	MS 161-169 - Prymnessos	Ballance 1969, 143; Weaver, Repertorium 369 no. 2478; Dalla Rosa 2016, 325 no. 22.
9. T. Ael. Aur. Niger	Aug. lib. - Σεβαστοῦ ἀπελεύθερος	Anton. Pius - Nakoleia	IGR IV 544; Weaver, Repertorium 269 no. 1653.
10. Niger Minor	Caes. serv. - Καίσαρος δοῦλος	Anton. Pius - Nakoleia	IGR IV 543; Weaver, Repertorium 269 no. 1653.
11. Krateros	Caesaris servus verna	M. Aur. - Nakoleia	MAMA V 197; Weaver, Repertorium 501 no. 3913.
12. M. Aur. Senecianus ex tabulario		MS 176-180 - Trokna(da)	CIL III 348; Weaver, Repertorium 361 no. 2299.
13. Khrestos	tabularius - ταβλάριος	M. Aur. - Euladra	IGR IV 679; Weaver, Repertorium 315 no. 1874.

14. Dionysios	Aug. dispensator	MS II. yüzyıl - Appia	<i>CIL</i> III 7002; Weaver, Repertorium 502 no. 3924.
15. M. Ulpius Paederos	Mariani lib.	MS II. yüzyıl - Synnada	<i>CIL</i> III 7048; Weaver, Repertorium 211 no. 1298.
16. Fl. [?] Amiantos	Aug. lib. a commentariis	MS II. yüzyıl - Synnada	<i>CIL</i> III 7045; <i>MAMA</i> IV 62; Weaver, Repertorium 135 no. 748; Dalla Rosa 2016, 324 no. 12.
17. M. Aur. Paullus	adiutor tabulariorum βοηθὸς ταβλαρίων	MS III. yüzyıl - Synnada	Drew-Bear 1978, 10-12 no. 4; Weaver, Repertorium 351 no. 2206.
18. M. Aur. Hermes	Instrumentarius ἰστρομεντάριος	MS III. yüzyıl - Kotiaion	Türktüzün – Ünan 2017, 41 no. 6.
19. Aur. Hermes	adiutor tabulariorum βοηθὸς ταβλαρίων	MS III. yüzyıl - Kotiaion	Türktüzün – Ünan 2017, 43-44 no. 6, 9.
20. Proculus	Augg. [lib. veya verna]	MS III. yüzyıl - Appia	<i>MAMA</i> X 136.

Fig. 1. Ti. Claudius Onesimos'un Mezar Anıtı (Pensabene 2013, 31 fig. 17'den).

BİBLİYOGRAFYA

- Adak – Kadioğlu 2017 M. Adak – M. Kadioğlu, “Die Steinbrüche von Teos und «Marmor Luculleum»”. *Philia* III (2017) 1-43.
- AE *L'année épigraphique*. Paris 1888-.
- AJA *American Journal of Archaeology*. Boston 1897-.
- AJPh *American Journal of Philology*. Baltimore 1880-.
- AMS *Asia Minor Studien*. Bonn 1990-.
- Anderson 1897 J. G. C. Anderson, “A Summer in Phrygia I” *JHS* XVII (1897) 396-424.
- Anderson 1937 J. G. C. Anderson, “An Imperial Estate in Galatia”. *JRS* XXVII (1937) 18-21.
- ANRW Ed. H. Temporini – W. Haase, *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung*. Berlin – New York 1972-.
- AS *Anatolian Studies, Journal of the British School at Ankara*. Londra 1951-.
- Badian 1980 E. Badian, “A fundus at Fundi”. *AJPh* CI (1980) 470-482.
- Ballance 1969 M. H. Ballance, “Regio Ipsina et Moeteana”. *AS* XIX (1969) 143-146.
- BE *Bulletin épigraphique*. Paris 1888-.
- Beaudouin 1899 É. Beaudouin, *Les grands domaines dans l'empire romain d'après des travaux récents*. Paris 1899.
- Belke 1984 K. Belke, *Tabula Imperii Byzantini 4: Galatien und Lykaonien* (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 172). Viyana 1984.
- Belke – Mersich 1990 K. Belke – N. Mersich, *Tabula Imperii Byzantini 7: Phrygien und Pisidien* (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 211). Viyana 1990.
- Birley 1997 A. R. Birley, *Hadrian: The Restless Emperor*. Londra 1997.
- Boatwright 2000 M. T. Boatwright, *Hadrian and the Cities of the Roman Empire*. Princeton 2000.
- Boulvert 1970 G. Boulvert, *Esclaves et affranchis impériaux sous le Haut-Empire romain. Rôle politique et administratif*. Napoli 1970.
- Boulvert 1974 G. Boulvert, *Domestique et fonctionnaire sous le Haut-Empire romain : la condition de l'affranchi et de l'esclave du prince*. Paris 1974.
- Bowersock 1995 G. W. Bowersock, *Martyrdom and Rome*. Cambridge 1995.
- Broughton 1934 T. R. S. Broughton, “Roman Landholding in Asia Minor”. *TAPA* LXV (1934) 207-239.
- Broughton 1938 T. R. S. Broughton, “Roman Asia Minor”. Ed. T. Frank, *An Economic Survey of Ancient Rome* IV. Baltimore (1938) 499-918.
- Brunt 1990 P. A. Brunt, “Procuratorial Jurisdiction”. Ed. P. A. Brunt, *Roman Imperial Themes*. Oxford (1990) 163-187.
- Buckler *et al.* 1925 W. H. Buckler – W. M. Calder – C. W. M. Cox, “Asia Minor, 1924: II. Monuments from Cotiaemum”. *JRS* XV (1925) 141-175.
- Buckler *et al.* 1928 W. H. Buckler – W. M. Calder – C. W. M. Cox, “Asia Minor, 1924: V. Monuments from the Upper Tembris Valley”. *JRS* XVIII (1928) 21-40.
- Cameron 1939 A. Cameron, “Θρεπτός and Related Terms in the Inscriptions of Asia Minor”. Eds. W. M. Calder – J. Keil, *Anatolian Studies presented to William Hepburn Buckler*. Aberdeen (1939) 27-62.
- Campanile 1994 D. Campanile, *Sacerdoti del Koinon d'Asia* (I sec. a. C. - III sec. d. C.). Pisa 1994.
- Christol – Drew-Bear 1982 M. Christol – T. Drew-Bear, *Travaux et recherches en Turquie* II. *Collectanea Turcica* II. İstanbul (1982) 23-42.
- Christol – Drew-Bear 1986 M. Christol – T. Drew-Bear, “Documents latins du Phrygie”. *Tyche* I (1986) 41-87.
- Christol – Drew-Bear 1991 M. Christol – T. Drew-Bear, “Les carrières de Dokimeion à l'époque severienne”. *EA* LIII (1991) 113-174.
- Christol – Drew-Bear 2005 M. Christol – T. Drew-Bear, “De Lepcis Magna à Aizanoi: Hesperus procurateur de Phrygie et l'administration des carrières de marbre”. Eds. J. Desmulliez – C. Hoët-van Cauwenberghe, *Le monde romain à travers l'épigraphie: méthodes et pratiques. Actes du XXIVe Colloque international de Lille, 8-10 November 2001*. Lille (2005) 189-216.

- CIG Ed. A. Böckh, *Corpus Inscriptionum Graecarum* I-IV. Berlin 1828-1877.
- CIL *Corpus Inscriptionum Latinarum*. Berlin 1863-.
- Crawford 1976 D. J. Crawford, "Imperial Estates". Ed. M. Finley, *Studies in Roman Property*. Cambridge (1976) 35-70.
- Dalla Rosa 2016 A. Dalla Rosa, "From Exploitation to Integration. Imperial Quarries, Estates and Freedmen, and the Integration of Rural Phrygia". *Studii Hellenistici* XXX (2016) 305-330.
- Delplace 1977 C. Delplace, "Publicains, trafiquants et financiers dans les provinces d'Asie Mineure sous la République". *Ktêma* II (1977) 233-252.
- Drew-Bear 1978 T. Drew-Bear, *Nouvelles inscriptions de Phrygie* (Studia Amstelodamensia ad epigraphicam, ius antiquum et papyrologicam pertinentia: 16). Zutphen 1978.
- Drew-Bear 1980 T. Drew-Bear, "Recherches épigraphiques et philologiques". *REA* LXXXII (1980) 155-182.
- Drew-Bear – Eck 1976 T. Drew-Bear – W. Eck, "Kaiser-, Militär- und Steinbruchinschriften aus Phrygien". *Chiron* VI (1976) 289-318.
- Drew-Bear – Naour 1990 T. Drew-Bear – C. Naour, "Divinités de Phrygie". *ANRW* II.18.3 (1990) 1907-2044.
- EA *Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens*. Bonn 1983-.
- Fant 1989 J. C. Fant, *Cavum Antrum Phrygiae. The Organization and Operations of the Roman Imperial Marble Quarries in Phrygia* (BAR International Series 482). Oxford 1989.
- French 1991 D. H. French, *Sites and Inscriptions from Phrygia, Pisidia and Pamphylia*. EA XVII (1991) 51-68.
- Gruen 1974 E. S. Gruen, *The Last Generation of the Roman Republic*. Berkeley – Los Angeles – Londra 1974.
- Güney 2016 H. Güney, "New inscriptions from the Choria Considiana: Çalçak Roman Necropolis" *AS* LXVI (2016) 125-139.
- Güney 2018 H. Güney, "New Epigraphic Documents from Northeast Phrygia". *Philia* IV (2018) 55-66.
- Haensch 1997 R. Haensch, *Capita provinciarum. Statthaltersitze und Provinzialverwaltung in der römischen Kaiserzeit*. Mainz 1997.
- Haensch 2006 R. Haensch, "Von den Augusti liberti zu den Caesariani". Ed. A. Kolb, *Herrschaftsstrukturen und Herrschaftspraxis. Konzepte, Prinzipien und Strategien der Administration im römischen Kaiserreich. Akten der Tagung an der Universität Zürich, 18-20.10.2004*. Berlin (2006) 153-164.
- Halfmann 1979 H. Halfmann, *Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2. Jahrhunderts n. Chr.*. Göttingen 1979.
- Halfmann 1982 H. Halfmann, *Die Senatoren aus den Kleinasiatischen Provinzen des römischen Reiches vom 1-3. Jahrhundert (Asia, Pontus-Bithynia, Lycia-Pamphylia, Galatia, Cappadocia, Cilicia)*. *Epigrafia e ordine senatorio. Atti del colloquio internazionale AIEGL. Rom, 14-20 maggio 1981*. Roma (1982) 603-649.
- Hauken et al. 2003 T. Hauken – C. Tanriver – K. Akbıyıkoglu, "A New Inscription from Phrygia. A Rescript of Septimius Severus and Caracalla to the *coloni* of the Imperial Estate at Tymion". *EA* XXXVI (2003) 33-44.
- Herrmann 1988 P. Herrmann, "Chresimus, procurator lapicidinarum. Zur Verwaltung der kaiserlichen Steinbrüche in der Provinz Asia". *Tyche* III (1988) 119-128.
- Herrmann 1990 P. Herrmann, *Hilferufe aus römischen Provinzen. Ein Aspekt der Krise des römischen Reiches im 3. Jhdt. n. Chr.*. Hamburg 1990.
- Hirschfeld 1902 O. Hirschfeld, "Der Grundbesitz der römischen Kaiser in den ersten drei Jahrhunderten" *Klio* II (1902) 45-72; 284-315.
- Hirt 2004 A. M. Hirt, "Chresimus, procurator a marmoribus und der Strassenbau. Überlegungen zu Logistik und Transportwesen kaiserlicher Steinbrüche". Ed. R. Frei-Stolba, *Siedlung und Verkehr im römischen Reich. Römerstraßen zwischen*

- Herrschaftssicherung und Landschaftsprägung. Akten des Internationalen Kolloquiums zu Ehren von H. E. Herzig.* Bern (2004) 115-134.
- Hirt 2010 A. M. Hirt, *Imperial Mines and Quarries in the Roman World: Organizational Aspects 27 BC - AD 235.* Oxford 2010.
- JDAI *Jahrbuch des des Deutschen Archäologischen Instituts.* Berlin 1886-.
- JÖAI *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts in Wien.* Viyana 1898-.
- JRS *Journal of Roman Studies.* Londra 1911-.
- Judeich 1898 W. Judeich, "Die Inschriften". Eds. C. Humann – C. Cichorius – W. Judeich – F. Winter, *Altertümer von Hierapolis.* Berlin (1898) 67-202.
- IEphesos H. Engelmann – D. Knibbe – R. Merkelbach, IK 13: *Die Inschriften von Ephesos* [600-1000]. Bonn 1980. C. Börker – R. Merkelbach, IK 15: *Die Inschriften von Ephesos* [1446-2000]. Bonn 1980. R. Merkelbach – J. Nollé, IK 16: *Die Inschriften von Ephesos* [2001-2958]. Bonn 1980. R. Meriç – R. Merkelbach – J. Nollé – S. Şahin, IK 17.1: *Die Inschriften von Ephesos* [3001-3500]. Bonn 1980.
- IGR Ed. R. Cagnat, *Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes* I-IV. Paris 1906-1927.
- IK *Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien.* Bonn 1972-.
- ILaodikeia T. Corsten, IK 49: *Die Inschriften von Laodikeia am Lykos.* Teil I. *Die Inschriften.* Bonn 1997.
- ILS Ed. H. Dessau, *Inscriptiones Latinae Selectae* I-III. Berlin 1892-1916.
- IPergamon Ed. M. Fränkel, *Die Inschriften von Pergamon* (Altertümer von Pergamon, 8,1-2). Berlin 1890-1895.
- Ed. C. Habicht, *Die Inschriften des Asklepieions. Mit einem Beitrag von Michael Wörle* (Altertümer von Pergamon 8,3). Berlin 1969.
- IRT J. M. Reynolds – J. B. Ward-Perkins, *The Inscriptions of Roman Tripolitania.* Rome 1952.
- ISmyrna G. Petzt, IK 24.1: *Die Inschriften von Smyrna* II.1. Bonn 1987.
- ITralleis F. B. Poljakov, IK 36, 1: *Inschriften von Tralleis und Nysa.* Bonn 1989.
- Kantor 2013 G. Kantor, "Law in Roman Phrygia: Rules and Jurisdictions". Ed. P. Thonemann, *Roman Phrygia: Culture and Society.* Cambridge (2013) 143-166.
- Kehoe 2007 D. P. Kehoe, *Law and the Rural Economy in the Roman Empire.* Ann Arbor 2007.
- Kirbihler 2007 F. Kirbihler, "Die Italiker in Kleinasien, mit besonderer Berücksichtigung von Ephesos (133 v. Chr. - 1. Jh. n. Chr)". Ed. M. Meyer, *Neue Zeiten, neue Sitten: zu Rezeption und Integration römischen und italischen Kulturguts in Kleinasien.* Viyana (2007) 19-35.
- Kubínska 1987 J. Kubínska, "Deux inscriptions du Musée National de Varsovie". *BCH CXI* (1987) 419-424.
- Laum 1914 B. Laum, *Stiftungen in der griechischen und römischen Antike. Ein Beitrag zur antiken Kulturgeschichte.* Leipzig 1914.
- Maiuro 2012 M. Maiuro, *Res Caesaris : ricerche sulla proprietà imperiale nel principato.* Bari 2012.
- MAMA I W. M. Calder, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, vol. I. Manchester 1928.
- MAMA IV W. H. Buckler – W. M. Calder – W. K. C. Guthrie, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, vol. IV: *Monuments and Documents from Eastern Asia and Western Galatia.* Manchester 1933.
- MAMA VI W. H. Buckler – W. M. Calder, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, vol. VI: *Monuments and Documents from Phrygia and Caria.* Manchester 1939.
- MAMA VII W. M. Calder, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, vol. VII: *Monuments from Eastern Phrygia.* Manchester 1956.
- MAMA IX B. Levick – S. Mitchell – J. Potter – M. Waelkens, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, vol. IX: *Monuments from the Aezanitis recorded by C. W. M. Cox, A. Cameron, and J. Cullen* (JRS Monographs no. 4). Londra 1988.
- MAMA X B. Levick – S. Mitchell – J. Potter – M. Waelkens, *Monumenta Asiae Minoris*

- Antiqua*, vol. X: *Monuments from the Upper Tembris Valley, Cotiaeum, Cadi, Synaus, Ancyra, and Tiberiopolis recorded by C. W. M. Cox, A. Cameron, and J. Cullen* (JRS Monographs no. 7). Londra 1993.
- Millar 1977 F. Millar, *The Emperor in the Roman World* (31 BC-AD 337). Londra 1977.
- Mitchell 1974 S. Mitchell, "The Plancii in Asia Minor". *JRS* LXIV (1974) 27-39.
- Mitchell 1979 S. Mitchell, "R.E.C.A.M. Notes and Studies No. 5: A Roman Family in Phrygia". *AS* XXIX (1979) 13-22.
- Mitchell 1980 S. Mitchell, "Population and the Land in Roman Galatia". *ANRW* II.7.2 (1980) 1053-1081.
- Mitchell 1982 S. Mitchell, *Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor, vol. II: The Ankara District. The Inscriptions of North Galatia* (British Archaeological Reports, International Series, 135). Oxford 1982.
- Mitchell 1993 S. Mitchell, *Anatolia: Land, Men and Gods in Asia Minor*, vols. I-II. Oxford 1993.
- Mitchell 1999 S. Mitchell, "The Administration of Roman Asia from 133 BC to AD 250", Ed. W. Eck, *Lokale Autonomie und römische Ordnungsmacht in den kaiserzeitlichen Provinzen vom 1. bis 3. Jahrhundert*. Münih (1999) 17-46.
- Mouritsen 2011 H. Mouritsen, *The Freedman in the Roman World*. Cambridge 2011.
- Müller 1980 H. Müller, "Claudia Basilo und ihre Verwandtschaft". *Chiron* X (1980) 457-484.
- OGIS W. Dittenberger, *Orientalis Graecae Inscriptiones Selectae* I-II. Leipzig 1903-1905.
- Pensabene 2014 P. Pensabene, "Il marmo lunense nei programmi architettonici e statuari dell'occident eromano". Ed. V. Garcia-Entero, *El marmor en Hispania: explotacion, uso y difusion en epoca romana*. Madrid (2014) 17-48.
- Pelham 1890 H. Pelham, *The Imperial Domains and the Colonate*. Londra 1890.
- Pflaum 1960 H.-G. Pflaum, *Les carrières procuratoriennes équestres sous le Haut-Empire romain* I-II. Paris 1960.
- PIR² Eds. E. Groag, A. Stein – L. Petersen, *Prosopographia Imperii Romani saec. I-III*. Berlin 1933-.
- Potter 1998 D. Potter, "Procurators in Asia and Dacia under Marcus Aurelius: A Case Study of Imperial Initiative in Government". *ZPE* CXXIII (1998) 270-274.
- Ramsay 1941 W. M. Ramsay, *The Social Basis of Roman Power in Asia Minor*. Aberdeen 1941.
- REA *Revue des études anciennes*. Bordo 1899-.
- Robert 1975 L. Robert, "Nonnos et les monnaies d'Akmonia de Phrygie". *Journal des Savants* III-IV (1975) 153-192.
- Rostovtzeff 1957 M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Roman Empire*. Oxford² 1957.
- Röder 1971 J. Röder, "Marmor phrygium. Die antiken Marmorrüche von Iscehisar in Westanatolien". *JDAI* LXXXVI (1971) 253-312.
- Schulten 1896 A. Schulten, *Die römischen Grundherrschaften. Eine agrarhistorische Untersuchung*. Weimar 1896.
- SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum*. Leiden – Amsterdam 1923-.
- Strubbe 1975 J. Strubbe, "A Group of Imperial Estates in Central Phrygia". *Ancient Society* VI (1975) 229-250.
- Tabbarnee – Lampe 2008 W. Tabbarnee – P. Lampe, *Pepouza and Tymion: The Discovery and Archeological Exploration of a Lost Ancient City and an Imperial Estate*. Berlin – New York 2008.
- Takmer 2018 B. Takmer, "Kotiaion ve Synaos'tan Üç Yeni Yazıt". Ed. S. Ünan, *Kütahya Müzesi 2017 Yılı*. Ankara (baskıda).
- TAPA Transactions and Proceedings of the American Philological Association, NS Atlanta 1974-.
- Thonemann 2010 P. Thonemann, "The Women of Akmoneia" *JRS* C (2010) 163-178.
- Thonemann 2011 P. Thonemann, *The Maeander Valley: A Historical Geography from Antiquity to Byzantium*. Cambridge 2011.
- Thonemann 2013 P. Thonemann, "Phrygia: An Anarchist History, 950 BC-AD 100". Ed. P. Thonemann, *Roman Phrygia. Culture and Society*. Cambridge (2013) 1-40.

- Türktüzün – Ünan 2017 M. Türktüzün – S. Ünan, “Servi Mahallesi Kurtarma Kazısı”. Ed. S. Ünan, *Kütahya Müzesi 2016 Yıllığı*. Ankara (2017) 33-64.
- Waelkens 1985 M. Waelkens, “From a Phrygian Quarry. The Provenance of the Statues of the Dacian Prisoners in Trajan’s Forum at Rome”. *AJA* LXXXIX (1985) 641-653.
- Waelkens 1986 M. Waelkens, *Die kleinasiatischen Türsteine. Typologische und epigraphische Untersuchungen der kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür*. Mainz 1986.
- Weaver, Repertorium P. Weaver, *Repertorium Familiae Caesarum* – <http://www.uni-koeln.de/philfak/ifa/altg/eck/weaver.htm>
- Weaver 1972 P. R. C. Weaver, *Familia Caesaris. A Social Study of the Emperor’s Freedmen and Slaves*. Cambridge 1972.
- Verboven 2011 K. Verboven, “The Freedman Economy of Roman Italy”. Eds. S. Bell – T. R. Ramsby, *Free at Last! The Impact of Freed Slaves on the Roman Empire*. Londra 2011.
- Vitale 2012 M. Vitale, *Eparchie und Koinon in Kleinasien von der ausgehenden Republik bis ins 3. Jh. n. Chr.* (AMS 67), Bonn 2012.
- Vitale 2015 M. Vitale, “Imperial Phrygia: A “Procuratorial Province” Governed by liberti Augusti?”, *Philia* I (2015) 33-45.
- Zgusta 1984 L. Zgusta, *Kleinasiatische Ortsnamen*. Heidelberg 1984.
- ZPE *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. Bonn 1967-.
- Zuiderhoek 2009 A. Zuiderhoek, *The Politics of Munificence in the Roman Empire : Citizens, Elites and Benefactors in Asia Minor*. Cambridge 2009.